

Első év.

8-ik füzet.

Debrecen,

1904. ápril 15.

CSOKONAI LAPOK

IKODALMI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:

RUDNYÁNSZKY GYULA.

Megjelen minden hónap
1-én és 15-én.

Előfizetési ára:

Félévre 5 kor. — fill
Negyedévre 2 „ 50 „
Egy füzet ára 50 fillér.

KIADÓ LAPTULAJDONOS
MORVAY ZOLTÁN

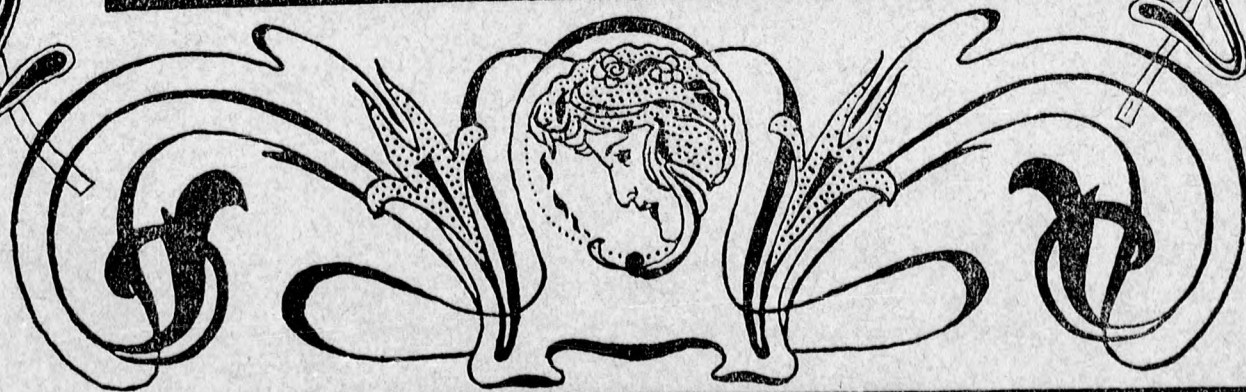
DEBRECEN,
CSOKONAI-NYOMDA
RUZICKA GYULA ÉS TÁRSA.

Szerkesztőség:

Debrecen, Csapó-utca
19. szám.

Kiadóhivatal:

Debrecen,
Csokonai-Nyomda,
Kossuth-u. 13. sz.

Finom és a legjobb kivitelű férfi fehérneműk, valamint teljes úri kelengyék a legjutányosabb árak mellett készülnek

Békés Lajos kalap-, fehérnemű- és divatüzletében

Debrecen, Főpiac.

A téli idényre keztük, kalapok, orosz sárcipők, dániai bőrkabátok, továbbá mindennemű úri divatcikkek.

A hölgyvilág figyelmébe ajánljuk

!! Lovass és Ladányi

(Piac-u. 7. sz.)

Női ruhakelmékkel, selymekkel, mindenféle újdonságokkal és díszekkel gazdagon felruházott árúházát.

E két ifju ember e téren sokáig működött külföldön, volt alkalmuk nagyobb világi gyárakkal összeköttetésbe lépni.

Időközönként egyikük meg Párisba, a divatfészekbe hol személyesen vásárolják össze a disztíngvált minták újdon ságait.

Mütermükben női ruhák angol és francia modellek után gyorsan és pontosan készíttetnek.

Molnár János építő

Debrecen, Kar-utca 24. szám.

Elvállal minden e szakmába vágó új munkákat, — ócska épületek átalakítását, csatornázásokat, régi épületek javítását, nedves falak szárassá tételét stb.

MIHALOVITS J. gyógyszerésze a „KIGYO“-hoz DEBRECENBEN.

Ajánlja a teljesen fémmentes s kiváló jóhatású „Mollitergin“ arc s kéz bőr finomító szépitő szerét, mely a szélkifujta arcot vagy kezeket a legrövidebb idő alatt fehérré, puhává és üdévé teszi s a powder alá is igen ajánlható. Hatása gyors és biztos! Mint bőrápoló szer páratlan. Egy üveg „Mollitergin“ ára 1 korona.

Pártoljuk a hazai kisipart! A legfinomabb a legdivatosabb **Keztyük,** valamint a legszakszerűbben készült **Sérvkötők, Haskötők stb.** a legjutányosabb árakon kaphatók és megrendelhetők

Vitarius Béla külföldön tanulmányozott keztűs és kötszerész mesternél DEBRECEN, Főter, Bádogos-u. 1. (Tisza-palota.) Tóth Béla gyógyszerésze mellett.

Debreczeni Vasöntőde és Géplakatoság

Péterfia-Hadház-utcai telepén

Kerti lócák és asztalok, Kutszivattyuk, vízfecskendők, Sirkeresztek és kerítések, Uthengerek, építkezési vastárgyak, Első kézből olcsó gyári árakon kaphatók!

Csokonai Lapok

ezidőszerint Magyarország legolcsóbb és legdiszesebb irodalmi folyóirata.

Négy soros apróhirdetés közlési díja félévre 5 korona egész évre 10 korona.

Egy tizedrészes hirdetés egyszeri közlése 5 korona.

„ „ „ negyedévi „ 24 korona.

„ „ „ egész évi „ 80 korona.

Egy huszadrészes hirdetés egyszeri közlése 3 korona.

„ „ „ negyedévi „ 12 korona.

„ „ „ egész évi „ 40 korona.

Balkányi Antal

fényképész

DEBRECEN, Piac-utca 81. szám, BANKPALOTÁVAL SZEMBEN.

Specialista gyermekfelvételekben.

Platin nagyítások,

Aquarel-festmények életnagyságig.

5 KORONÁÉRT!

küldök, míg a készlet tart, 4 és fél kigr. finom, enyhe virágillatú PIPERESZAPPANT

rózsá, ibolya, tojásolaj, glicerin, spik és mosus darabokból szépen összeválogatva utánvétellel

AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII. Huszár-u. 6.

Egy háztartási mérleg ingyen!

Mesésen olcsó árak mellett küldöm szét tulhalmozott raktáramból világhírű s kiválóságukért általánosan kedvelt

mexikói ezüst-áruimat és pedig:

- 6 db mexikói ezüst asztalkést,
- 6 „ „ „ evővillát,
- 6 „ „ „ evőkanalat,
- 12 „ „ „ kávéskanalat
- 6 „ kiváló deszertkést,
- 6 „ „ deszertvillát,
- 1 „ mex. ez. levesmerőkanál,
- 1 „ mexikói ezüst tejmerítőt,
- 2 „ elegáns szalon asztali gyertyatartót.

Minden megrendelő ezenkívül jutalomképpen egy szavatosság mellett pontosan működő, 12 és fél kiló hordképességű háztartási mérleget kap teljesen díjtalanul. A mexikói ezüst egy (bél is), melynek tartósságáért és kiváló minőségéért jótállást vállalok. Szétküldés a pénz előzetes megküldése esetén vagy utánvétellel történik az európai raktárból.

AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII., Huszár-u. 6.

46 db összesen csak 6.50 ft.

Butor

Allandó kiállítás. Saját gyár. Alapított 1875.

Költségvetés, rajz- és mintákkal kívánatra díjmentesen szolgálok

Oszt. magy. szab. asztalgyár. Teljes lakberendezések u. m. háló, ebédlő és Szalon berendezések a legfinomabb kivitelben kaphatók

SCHWARZ VILMOS

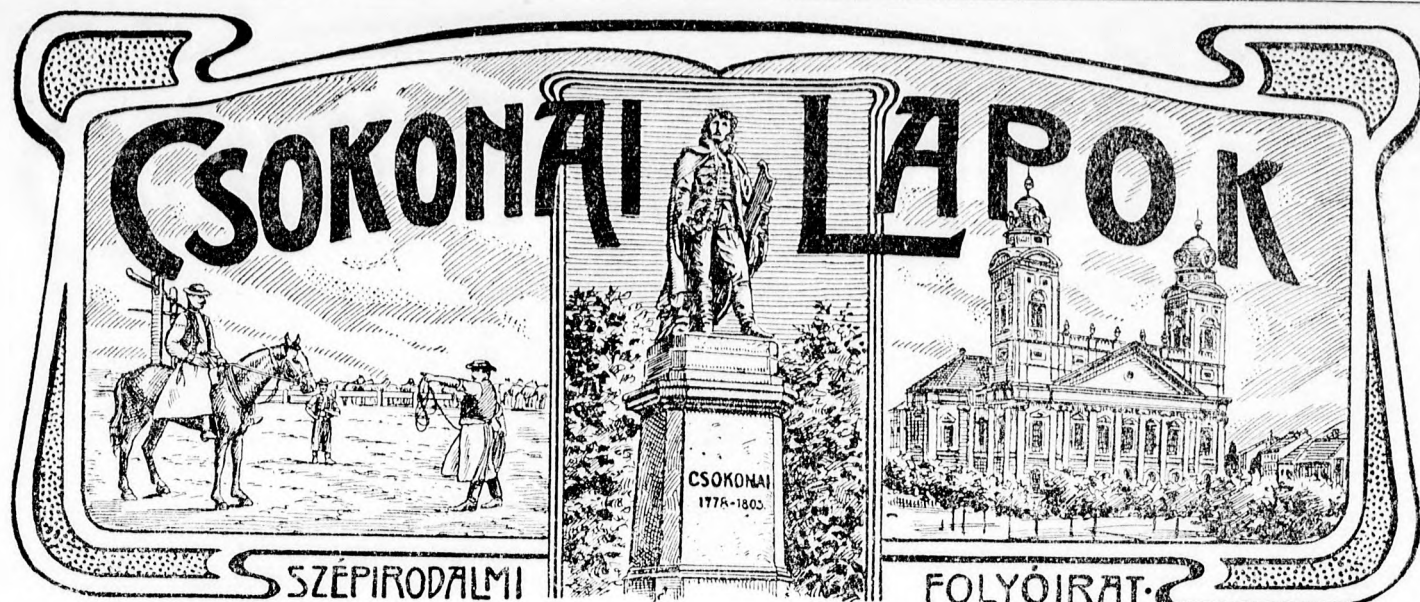
Debrecen, Piac-u. 71.

Nógrádi Sándorné nőiruha varróterme

Lamprecht-ház emeletén.

Debrecen, Piac-utca 42.

Elfogadok a legújabb divat szerint toalettek elkészítését, egyszerűtől a legdiszesebbig, szolid árak mellett. Vidéki megrendeléseket pontosan teljesítek.

Előfizetési ára :
Félévre 5 korona — fillér.
Negyedévre 2 korona 50 fillér.
Egy füzet ára 50 fillér.

Szerkeszti :
Rudnyánszky Gyula.

Szerkesztőség :
Debrecen, Csapó-utca 19. sz.
Kiadóhivatal :
Debrecen, Csokonai-nyomda.

A színészet süllyedése.

színművészetnek terméke: a színpadi előadás. Jól értsük meg: az egész színpadi előadás; nem pedig egyes színészeknek ügyes mesterkedése.

Ha az egész előadás egybeolvad és egygyé forrasztva jó, — akkor a színművészet alkotás. Ellenkező esetben csak léha móka. Emlékezzünk a körszin mutatványairól. Szabodon elővezetett csodamének, idomított elefántok, kör a körben kerékpározók, lángevő szemfényvesztők, bohócok, erőművészek, egyensúlyozó ezermesterek váltják fel egymást. Nem felelősek egymásért. Mindegyik külön hódíthat és szórhatja hálája csókjait a tapsoló közönség felé. De merre valaki azt állítani, hogy egy színpadi előadás művészi, ha egyenkint a tehetségek a maguk képességei szerint külön-külön parádézhatnak a közönség előtt?

A színpadi előadásban föltétlenül el kell oszlania az egyéni érvényesülésnek.

Mert amíg az együttes játék bele nem ringatja a nézőt abba a csalódásba, hogy egy történet élő szereplői vannak előtte: addig csak Buksi kisasszony, Bagó ur vagy Lengedi Zoltán arat diadalt, mutatja meg, mit tud, mivel képes egy csapásra hódítani; de ez nem alkotó művészet, ez csak jó vagy rossz komédiázás.

Tagadom tehát, hogy a színművészetben helye van az egyéni érvényesülésnek.

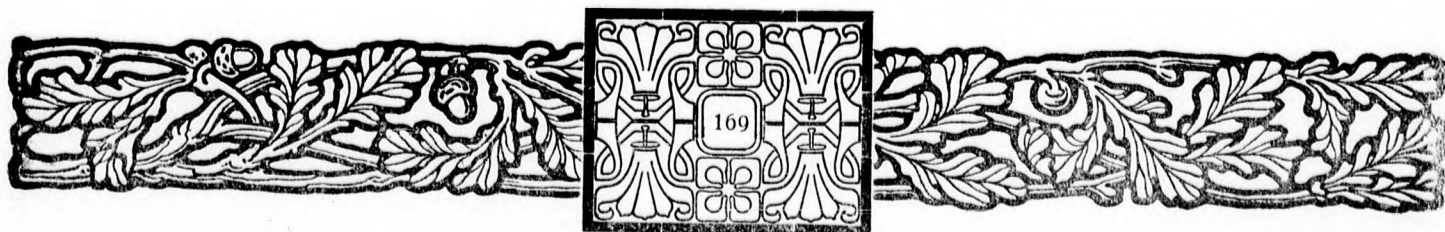
A színpadi jó előadás a sokaság együttes, szervesen összefüggő alkotása, ez a művészet ennél fogva nem tűri meg, sőt egyenest kizárja az individualitást.

Egység kell ide, egységes szín, egységes akarat, egységes stílus. Mihelyt az erre való közös törekvés a játékból kiérezhető: akkor az jó előadás, akkor az alkotás, mely művészi szépségével a zavartalan gyönyörűség világába emel. Azontul csak jól megfizetett, egyéni hiúságot bálványozó silány mutatvány, melyhez pohár sör, makra pipa, föltett kalap, céda kedv, esetleg málló narancs való!

Ezért végzett a primadonna-hóbort, egyes színészek dédelgetése oly irtóztató pusztítást a színművészetünkben. A Népszínházat ez a primadonna rendszer teljesen lesüllyesztette a köznapiság porába; a vidéki színészetet pedig megölte.

Mindig mosolyogva hallom, ha azt emlegetik, hogy ez vagy az a szintársulat kitünő erőkből áll. A szerepkörök betöltésére szerződött tagok kiváló tehetségek. A primadonna mesés. Talán még nyeríteni is tud. A szende enni való, Az intrikus pedig borzalmasan vérfagyasztó. És ha végig nézi az ember az ilyen jól összeválogatott szintársulat egy-egy előadását: megrémül. Oly értéktelen, kusza, szintelen, kapkodó, sivár, művészi erő, művészi ihlet, művészi máz nélkül való robotolás az egész!

Mit ér ha valaki az óraszerkezet egyes részeit a világ leghíresebb svájci, párisi mestereitől hozatja, mihelyt az órás, aki a részeket összeállítja, kontár: fabatkát sem ér az egész óra. Vagy siet, vagy késik, szóval bolond óra. Pedig talán minden része külön-külön egy-egy remek.

De minálunk az ilyen kérdésekkel az ördög sem bibelődik. Nálunk a színészet életműködése a nyilvánosság előtt a személyi hiúság legyezgetéséből áll. A sajtó egyebet se tud, csupán ennek vagy annak a hölgyecskének a domborításáról zeng émelvítő éneket. A napi sajtóban a színházi rovat undorító. Tessék megfigyelni, ha Mucsán a dicső Száli kocsijából kifogják a felbérelt kukacok a lovat: másnap benne van a pesti sajtóban, hogy az egész város rítt, imádták azt a csodás művésznőt, határozottan imádták és a város mindaddig ülni fog, míg a fitos angyal vissza nem tér.

És így tovább. Igazán gyomor kell hozzá!

Eközben pedig a színészet rohan a züllés útján lefelé. A színésznek nincs önérzete, nincs kedve. Nem a hívatottak tövises pályája többé a színészet, hanem cifra kenyérkereset. A színészek ásítva, immel-ámmal mennek a robotba reggel és örülnek, ha vége van. Akárhányszor a korcsmából, kávéházból, pityókosan szaladnak az öltözőbe s készületlenül, ötlöve-hatolva lépnek a szinpadra. Ledarálják a keserves, kelletlen mondanivalót; jönnek-mennek, ágálnak, hadonáznak, rendszer, egységes kormányzás nélkül és ha 10 kor vagy 11-kor vége, — menekülnek, valósággal menekülnek a muzsák templomából.

Az üzleti hajsza, a mesterség megunt kényszere eltompítja lelkük művészi érzékeit. Félév alatt huszonöt új darab betanulása, minden héten más új darab próbái: micsoda bűnös kapkodás, mily gonosz kizsákmányolás ez!

Egy nagyobb vidéki társulatnak 20—22 szereplő színésze van az összes műfajokra. Ha igazat kellene vallaniok, talán egy se tudná bebizonyítani, hogy ismeri az új darabot, melyben játszik. A darabot nem szokás elolvasni, kéthárom próba és megy az ujdonság. Tetszett már birkausztatást látni? A bojtár a kis kutyával neki hajtja a nyáját a víznek egy vékony deszkapallón. A palló végén áll a juhász és lökdösi be a birkákat a vízbe. Megbuknak, aztán kiusznak a partra. Ilyenforma a magyar színészkedés mostanában a vidéken.

A tudatlan, kapzsi igazgatók a közönség izlésére hivatkoznak. Előrántanak egy-egy szép, komoly, remek darabot. Rettentő rosszul eljátszák. A színház üres. A közönség dühös. Ime, —

mondják, — hiába, ez most nem kell a közönségnek!

Aztán előadnak valamely könnyű menetű, felszínes, köznapi léhaságot. Ruzsika rikkant egyet. Tele a ház, tombol a tetszés. Ime, — mondják, — ez kell a közönségnek!

A hóbort könnyen válik divattá. A közönség — mint névtelen tömeg — mindig vezethető és mindenre, még a jóra is rászoktatható.

De hiszen tudjuk, hogy a francia konyha elkényeztetett inyes mesterei a patkány húst is megszokták a párisi ostromzár idejében.

Egy dolog bizonyos: a színészet mód nélkül lesülyedt; a szinpadi előadás kevés kivétellel nem művészi alkotás több, hanem mutatványos komédia.

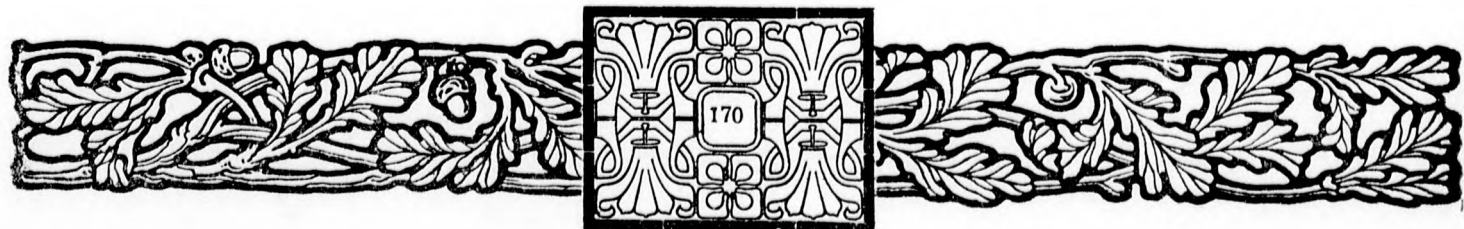
Az a kérdés mármost: átengedjük-e küzdelem nélkül a szinpadot a szórakoztató mókák, az üzleti attrakciók céljaira? Vagy pedig iparkodjunk kettéválasztani a kétféle feladatot: hagyjuk érvényesülni a mulatóhelyek mindkét-nembeli artistáit, — és a szinpadot hódítsuk vissza az alkotó színművészetnek?

Petúr.

Levél Szabolcska Mihálynak.

Kedves jó poétám, élsz-e vagy meghóttál?
Vagy magaduntából tán megházasodtál?
Én bezzeg, pajtikám meg nem házasodtam,
Sőt kicsi hija mult, hogy el nem patkoltam.
A tél a hóhérom, ez gyötör pogányul:
Minden tagom jajgat kegyetlen fogátul.
De szeretnék hozzád beállni medvének:
Meleg kályhád mellett nevetni a télnek!
Itt a fővárosban nincsen tél barátom;
A hó ha esik is, fordul a lapáton,
Szemét lesz belőle. Mert itt minden szemét,
Amit a természet szent keze hord eléd.
Szemét az ember is: kőben lakó féreg.
Elsöprik, ha kifagy belőle a lélek.
Hát mondom, nincs itt tél, csak hőszemét s hideg,
Melytől csavarodik emberben az ideg.
A köszénkályha is oly barátságatlan:
Komor, mikor üres; bög mikor rakva van.
Hej, falun a tél is milyen más barátom:
Szűztiszta fehérség az egész világon!
A háztetőkön is ünnepi takaró;
Kristály-jégrojtokat lógat körül a hó!

S benn pattog az ölfa; piroslik a lángja;
 Meleget lehel a kandallónak szája;
 S melegen dobog a szív is az emberben,
 Kiváltha nincsenek többen, mint csak ketten.
 Hej, Miska, ha most ott ülhetnék melletted,
 De kivirágoznék néked is a kedved!
 Áldanánk a jó bort s az egész világot:
 A néppel nem érző monoklis néppártot;
 Dicsérgetnénk bőven az Akadémiát,
 Amely mindent, ami nem magyar mű kiád;
 S eltűnődnénk azon, hogy a magyar kormány
 Mért tartja a lovat a kultúra ormán?
 Hiszen nem lólábon halad a kultúra!
 Gondolatnak is ez ránézve tortura!

Hálistennek megy a kultúra magától.
 Hát ne is beszéljünk államról, kormányról.
 Oltárunk, oltárunk, más isten oltára:
 Az ő városuk Wien, mienk Budavára.
 A mi ápolt tüziünk: a nemzeti érzés,
 A mi létünk szent cél; az övéké: kérdés.
 A mi törekvésünk: független hatalom.
 Az ő törekvésük: az Összbirodalom.
 Mink: piros-fehér-zöld; ők fekete-sárga.
 Mink fölfelé megyünk, ők meg le a sárba!

Mindezen keresztül búsulnánk magunkat,
 S néznénk a világba világbánatunkat,
 Melyből mint a mese szellemóriása
 Fölszáll a borongás feketélő gyászba'.
 S amihez már szavunk elég bús nem volna,
 Egy-két cigány mellett könnyeinkbe folyna.
 Pesti ember látna, mondaná: „Jánápot,
 Ejnye de busulják iten a mágyárok!“
 Pedig a búsulás, ha bor van hozzája,
 A magyar embernek ősi mulatsága.

Nem mehetek hozzád búsulni barátom:
 Mesze van Szász-Régen, messzebb még, mint nyáron!
 Nyáron vörösre sül az ember odáig,
 Télen pedig megfagy tetőtől bokáig!
 Olvastam: a hóban, mint a vakondokok
 Ugy furkálódnak az erdélyi vonatok.
 Néha kivetődnek a hó tetejére;
 Néha nem látszik más, csak a gép kéménye.
 Így hát csak vágyódó gondolatim szállnak
 Hótakart völgyébe szép Erdély-hazádnak.
 Irj kedves poétám: élsz-e vagy meghóttál?
 Vagy nagy unalmadban tán megházasodtál?
 S irj főkép dalokat hallgató szívünknek,
 Gyár zajában tikkadt, kiszáradt lelkünknek.
 Hiszen, akármilyen tél borul a tájra,
 Mindig virágozik a te lelked fája,
 S mikor dalod zendül, örömben panaszbán,
 Télen is tavasz van!

Gárdonyi Géza.

Irodalmi körök.

Ujabban egyre több vidéki város szellemi vezetői indították meg az üdvös mozgalmat, hogy *irodalmi kör* alakításával egyesítsék a szétforgácsolt erőket.

Pécsett is megkezdték a tobozást és Győr, melynek még nincs irodalmi köre, szintén kitűzte a zászlót és valószínű, hogy nemsokára megalakul a győri Kisfaludy-kör.

Ebből az alkalomból *Ujlaki Géza* ismerteti az irodalmi körök multját, keletkezését, hatását és nevezetes szerepét a magyar irodalom életében.

Ujlaki Géza e felette érdekes irodalomtörténeti visszapillantásából e helyen közöljük a következő részleteket.

*

Az első irodalmi kört *Bessenyei György*, a magyar testőrgárda jeles tagja alakította meg. Mikor a gárdába lépett (1765.), szégyenkezve tapasztalta, úgy a maga, mint nemzete nyelvének elmaradottságát. Irói kört szervezett maga köré.

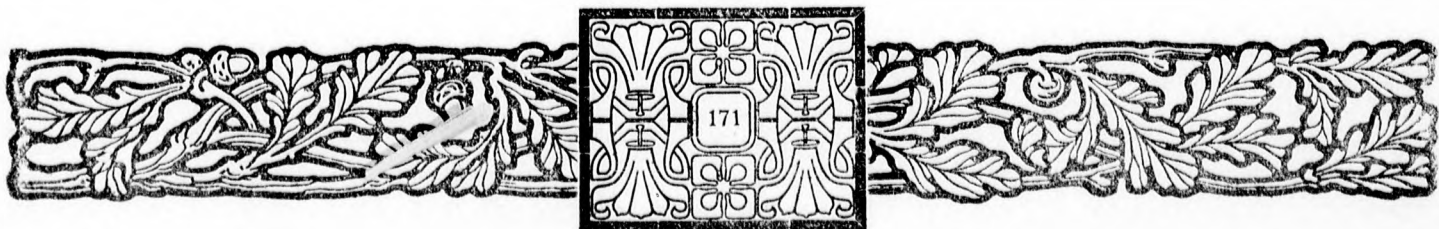
Mondhatjuk, ez volt az első irodalmi társaság. Bessenyei írói körének hatása nyelvre és irodalomra mérhetetlen nagy volt. Ők voltak az új irodalom megteremtői. Művelődés történetünkben is mély nyomot hagyott Bessenyei körének hatása.

Híres volt a *soproni magyar társaság* is, melyet *Kiss János* alapított 1790-ben. Akkor talán még maga sem gondolta, hogy milyen fontosságú lesz annak a társaságnak hatása a magyar nyelv művelése tekintetében.

Ez a szerény kezdettel induló társaság igazi kis magyar kolónia volt abban a tősgyökeres német városban. Kezdetben azon fáradozott, hogy a magyar könyveket a közönség közé vigye s a nyelvet megkedveltesse. Magyar hírlapjaik kézről-kézre jártak a közönség rétegeiben, hogy kedvet adjanak a magyar nyelvhez való szeretetre, ragaszkodásra. Évenként ünnepélyeket rendeztek, melyek valóságos örömmüneppek voltak és nagy hírt szereztek a társaságnak. Széchenyi Ferenc és fiai: Lajos, István; Festetics György és számos főúri család járt oda, még a szomszéd vármegyékből is.

A vármegye, a város előkelőségei, hivatalnokai rendes vendégek voltak. Bethlen Elek gróf 1805-ben Erdélyből jött fel egyik ünnepélyükre. A hazafias, lélekemelő ünnepek soha sem tévesztették el hatásukat. A közönség, de különösen az ifjuság gyarapította műveltségét, megismerte az irodalomnak és tudomány-nak ujdonságait. Kiss János méltán írja egy akkori levelében: „Életünknek utóbbi esztendei, megköszönik még valaha mostani csekély iparkodásunkat.“

Ez a magyar társaság több tehetséget nevelt irodalmunknak. Ott van Székács József, Pákh Albert,

Edvi Illés Pál, Döbrentei Gábor, Csukási József, Kazinczy is levelezett a társasággal. Büszkén emlegeti Berzsenyijét a soproni magyar kör, aki igen sokszor közöttük volt és — Döbrentei szerint — ott írta első dalát. Nem kevés hatással lehetett a kör munkálkodása Petőfire, aki Pákh Alberttel többször megfordult közöttük. E társaságban nőtt ki szárnya Torkos Lászlónak, Lehr Zsigmondnak, Eötvös Károlynak, Lehr Albertnek, Dóczi Lajosnak. Katona József Bánk-bánja is itt fordult meg először megbírálás végett Bárány Boldizsár tagnál.

A magyar színművészetnek is ők voltak Sopronban első művelői. Többször rendeztek színelőadást.

Ilyen vagy hasonló társaságok alakultak még: Pesten, Kassán, Komáromban, Győrben, melyek a nemzeti szellem élesztésére, a nyelv csiszolására s az ifjúság művelődésének előmozdítására nem kevés hatással voltak.

Erdélyben már szélesebb alapon mozgó „Nyelv művelő Társaság“ is alakult, mely 1793-ban kezdte működését. Előtte egy évvel „Kézírások Társasága“ cím alatt alakult egy kör, mely Erdély történetéhez gyűjtött adatokat. Ezek azonban rövid életűek voltak.

Utánuk sokáig nem alakult nagyobb hírű társaság.

Az írók külön-külön dolgoztak, valamely uralkodó irányhoz számítván magukat. Bessenyei követői (Ányos, Teleki József gróf,) a franciás iskolához tartoztak; Baróti, Szabó, Révai, Virág a deákos iskola hívei voltak; a magyaros irány hívei Dugonics, Horváth Ádám, Gvadányi gróf voltak.

Ilyen irodalmi viszonyok között alakult meg a „*Debreceni Kör*“, melynek alapítója Földi János volt. Ez a népies iránynak volt híve, amazoknál több ízléssel dolgozott s a különféle iskolák egyesítésére törekedett. A szépirodalmon kívül a természettudományokat is szolgálta. Hatása alatt készült a híres Debreceni Grammatika. Tagja volt Fazekas Mihály, a ki Ludas Matyijáról s Debreceni Fűvészkönyvéről ismeretes. (Az utóbbit társakkal készítette.) A Debreceni Kör adta irodalmunknak Csokonai Vitéz Mihályt.

A „*Debreceni Kör*“ egész irodalmunkra nem volt ugyan átalakító hatással, de nagy érdeme, hogy a háromfelé ágazó iskolák irányát középutra terelte, melyen egyesülhettek.

A fontosabb feladat teljesítését egy tekintélyes kör, a „*Kassai magyar társaság*“ vette kezébe. Vezérei Bacsnányi, Kazinczy és Baróti Szabó voltak kik a Magyar Muzsában, Magyar Múzeumban és az Orpheusban dolgoztak s a szépérzék, a forma, az ízlés fejlesztése által nagyban segítették a nyelv tökéletesítését, irodalmunk föllendítését. Közéjük tartozott Verseghy Ferenc, kinek zengzetes nyelvét akkor senki sem multa fölül.

1794-ben alakította meg Kármán Pesten az *Uránia Kört*, melynek *Csokonai* is tagjává szegődött s megindította az *Uránia folyóiratot*. Ebben jelent meg a Fanni hagyományai.

A magyarsághoz ragaszkodtak, tiszta magyarságra törekedtek, nem mint Kazinczy, aki a tökéletesebb kifejezés kedvéért sok magyartalanságot tűrt meg.

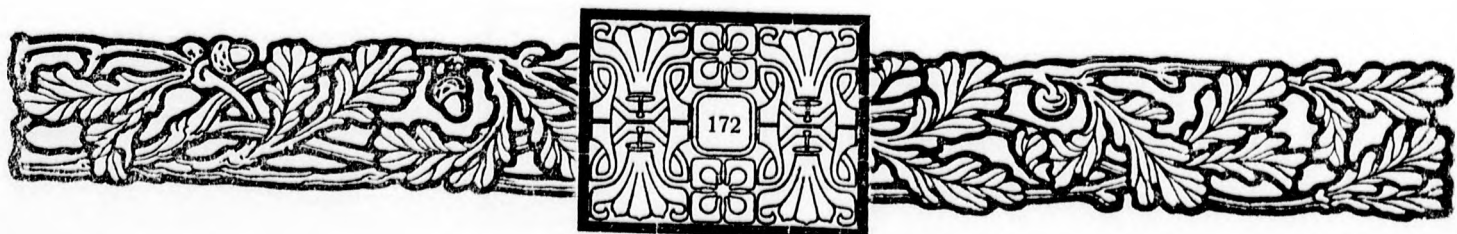
A *Keszthelyi Kör* Festetich György vezérlete alatt, buzgalommal munkálkodott a nyelvújítás munkájában. A Kazinczy által követett irányt rosszalta, munkáit szigorúan bírálta. Évenként Keszthelyi Helikon néven költői ünnepeket rendezett, melyeken Kisfaludy Sándor, Horváth Ádám, Berzsenyi, Horváth Endre, Dukai Takács Judit stb. vettek részt.

Áldásos működése volt a magyaros zamat megteremtésében, a selejtes ujitások elítélésében, s a helyes, mérsékelt irány művelésében az *Auróra-kör*-nek, melynek Vörösmarty, Kisfaludy Károly, Bajza, Czuczor voltak tagjai. Nyelvünket a bele nem illő elemektől megtisztították s oly mesteri módon, annyi szépséggel kezelték, hogy tisztaságával, zengzetességével a közönséget részükre hódították. Az *Auróra-kör* írói vállalva és egyenként dolgozva megmutatták a hazának, hogy nyelvünket avatott kezek mivé képesek tenni. Különösen nagy érdeme az *Auróra-kör*-nek, hogy egészséges kritikát honosított meg irodalmunkban. Kazinczy atyafiságos kritikái inkább csak jóakarató biztatások voltak a *lelkes istenflak* számára. Egyszer aztán arra virradtak, hogy a kritika nem áll egyébből, mint egymásnak kölcsönös magasztalásából, bálványozásából. Ezen irány ellen lépett föl az *Auróra-kör*, még pedig hatással. Különösen Bajza föllépése volt merész és kiméletlen.

A vitakozások hosszú sorozata következett, melynek hatása alatt született meg a *Kritikai Lapok* és a *Figyelmező*. Hatásuk, tekintélyük irodalmi és művészeti tekintetben nagy volt.

Az elért sikerek nyomában egymásután keletkeztek az irodalmi társulatok. 1836-ban a *Kisfaludy-Társaság* azon pénzösszeg maradványából, mely Kisfaludy-szobrának létesítése után fenmaradt (4475 ft.) Első elnöke Fáy András, jegyzője Tóth Lőrinc volt. Megalakulásakor 16 tagja volt, közöttük Bajza, Czuczor, Jósika, Kovács Pál, Kölesey, Toldy, Vörösmarty stb. Arany Jánost, a Kisfaludy-Társaság ismertette meg az „Elveszett alkotmány“ útján a közönséggel. Itt jutalmazták meg Toldyt is, Vörösmarty Himnuszát, Greguss tanulmányát A balladáról. E társaság adta ki az Ember tragédiáját. A Népköltési gyűjtemény, a műfordítások, újabb munkák kiadásának egész sorozatával szolgálja irodalmunkat.

1876. november 23-án Balázs Sándor kezdesére megalakult a *Petőfi-Társaság*, szintén 16 taggal. A nemzeti irányt tűzte zászlajára, melyet a Kisfaludysták

klasszikus irányzatától féltett. Első tagjai voltak: György Aladár, Komócsy József, Lauka Gusztáv, Névy László, Paulay Ede, Szana Tamás, P. Szathmáry Károly, Szigligeti Ede, Törs Kálmán, Zichy Géza gróf, Abonyi Lajos, Endrődi Sándor, Teleki Géza, Hatala Péter és Ejszaki. Elnöke kezdetől Jókai volt.

Ujabbán a vidéken is minden érdemesebb városban keletkeztek és keletkeznek irodalmi irányú társulatok. Pozsonyban *Toldy-kör*, Kolozsvárott *Erdélyréssi Irodalmi-társaság*, Sopronban *Irodalmi és művészeti kör*, Szegeden *Dugonits-Társaság*, Székesfehérvárott *Vörösmarty-kör*, Debrecenben *Csonkai-kör*, Aradon *Kölcsey-kör*, Nagyváradon *Szigligeti-társaság*, Eperjesen *Széchenyi-kör*, Pápán *Jókai-kör*, Temesváron *Arany János-társaság* s még vagy 15 vidéki városban más-más néven működik irodalmi kör, melyek mind a nemzeti művelődés terjesztésére törekcszenek.

Amint szükséges bármely tudományagnak folytonos művelése, fejlesztése, tökéletesítése, ép úgy szükséges, hogy a közönségben az irodalom és művészetek iránt való hajlandóság, ízlés fejlesztése révén, az irodalom a közönségben találja meg a fejlődéshez szükséges táplálékot.

Az elmondottakból kitűnik, hogy az irodalmi körök alakulásánál mindég ott állott egy vagy több bábral díszített vezér, aki példájával is lelkesített.

Ma a vidéki városokban ritkán akad ilyen vezér. De a viszonyok is megváltoztak. Azért a körök, melyek alább létesülnek, nem írók nevelésére, irányítására törekcszenek, hanem a *közönségben az irodalom és művészet iránt fokozottabb szeretetet óhajtának ébreszteni.*

Ujlaki Géza.

Korzikából Szárdiniába.

(Naplótöredék)

Írta: gróf Vay Péter.

A nizzai intermittens világító-torony nagyokat pislogva lövelte sárgás sugarait a kékes ködben — hosszú fénylő vonalat írva a tenger síma tükréig.

Az esti párok ezalatt magasabbra-magasabra emelkedtek és mint egy óriási kalap árnyalták be az Alpes-maritimes hófedett csucsait.

Körülöttünk minden csendes lett, csak a tenger hullámai bugyogtak megtörve a hajó kereke alatt, ölnyi magas tajtékzó habot verve.

A fedélzet karfájára támaszkodva nézték e szép tüneményt, a Nizzából Ajaccióba menő gőzös utazói egy-egy morzsát dobva a fickándozó delfineknek, melyek mint fekete pontok uszkáltak a villámosan fénylő vízben.

Ezalatt egészen besötétedett, csak egy vörös világos sáv jelezte még a láthatáron Nizzát, egy másik Antibesot, aztán csak mint egy égő pont még a Golf-Juant.

„La Corre“ így hangosan zakatolva siklott a sötét éjben. Messze hátrahagyva az előtalált halászbárkákat, melyek kiterjesztett sötét vitorláikkal, mint egy-egy óriás éjilepke, himbálóztak a hullámokon az árbocaikra erősített jelző-lámpákkal tüzes íveket írva a levegőbe.

A hajnal első fényénél éles füttyölés jelezte, hogy Ajaccióba megérkeztünk.

A kis kikötővárosban igazi vasárnap-reggeli hangulat uralkodott.

A vidékről bejött lakosság ünneplő ruhában sétált a főutcákon, munkához szokott kezöket hosszan csüngtetve két oldalt, amint egész csoportokban nézgették egy-egy tarkább kirakat csodáit. A főtéren egy pár kócos sörényes ló volt kikötve I. Napoleon szobra rácsához, egykedvűen legelve a díszítésül oda ültetett bokrok leveleit.

A szűk girbe-görbe utcákon szokatlan élet volt, de eltérőleg a nagy városi sürgés-forgástól, itt mindenki lassan, méltóságteljesen sétált időtelve a járókelőket jó szemügyre venni, az ismerősökkel szóba állni.

Távolabb egy sarkon pár kecske volt összekötve, míg tulajdonosuk egy asszony megfejté őket, hogy aztán a tejet mindjárt helyben el is adja.

Mindez erős ellentét volt Monte-Carló és a nizzai Promenade des Anglais, nemzetközi nomád világa után.

A város, jóllehet szép fekvésű, barátságatlan külsejű és ezt leginkább piszkos, szűk utcái és mogyorva lakói okozzák, kiknek sötét ruháik még szomorúbbá teszi a hatást.

Soha ilyen népet, mely se nem dalol, se érzékel a szín és virág iránt nem bír és így az örökös barna és fekete színt látva, az egész ország azt a benyomást teszi, mint egy szépia rajz.

A város főnevezetessége Napolen Bonaparte szülőháza, még elég jó karban tartott emeletes szürke, kőépület, előtte kis térrel, hová pár fát ültetett a város ide közel a Pozzo di Borgó palota, Ajacció legszebb épülete Louis XVI. stilben építve.

A Collége Tesch udvarán áll a mauzoleum, hol Napoleon anyja Letitia van eltemetve.

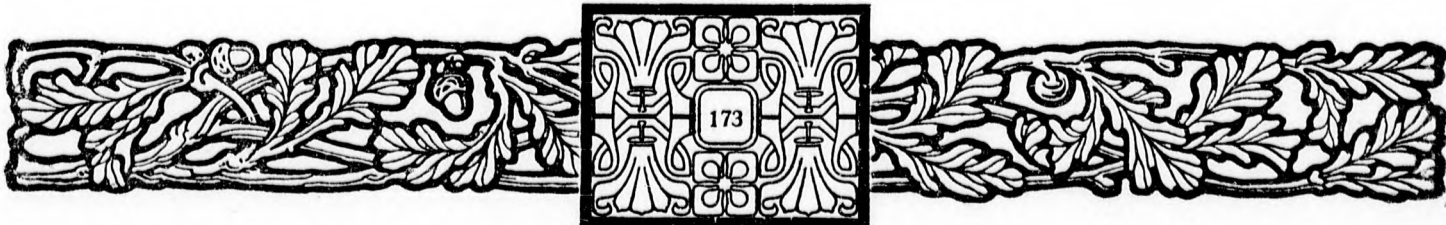
Amint a vendéglőbe visszatérnék, utitársam siet elém, mondva, hogy két helyet vett a Sartenébe menő postakocsin, amelyik öt perc múlva indul már.

Miután a jegyek meg voltak véve, mit volt mit tenni, mint neki indulni az ismeretlen városnak, melynek az igazat megvallva, most hallottam először a nevét.

Messziről rikitott a nagy világos-sárga diligence, az elébe fogott öt zömök korzikai ló hosszan elnyujtva nyakát, várt indulásra készen.

Egy órával később már vigan vágattunk lefelé a köves hegyoldalba vágott országúton, honnét remek kilátás nyílt, az ajacciói öbölre. A síma tenger a reggeli világításban fényes laphoz hasonlított, csak itt-ott megszakítva egy-egy fénylő ezüst vonaltól, amint a nap rásütött.

Aztán egy gyors fordulat és mint egy kaleidoszkopban a kép, hirtelen megváltozott, az út eleinte lankás, vízenyős réteken kanyargott, majd mindig magasabbra kigyózott az itt még erdős hegyeken át.

Az idáig majdnem mindig vágató öt ló már csak lassan ügetve húzta a nehéz bárkát, jöllehet az utak olyan símák miut a deszka.

Az utak határozottan Korzika fényoldalai, de ezek aztán az egyedüli nyilvánulásai a francia civilizációnak, minden egyéb megmaradt a régi, mint volt századok előtt, az ököljog virágkorában.

A vendetta itt ma még éppen oly természetes és gyakori, mint nálunk a párbaj, avval a különbséggel, hogy itt apáról fiura öröklük a megtorlást.

A mód és eszköz megválasztása aztán egészen a sértett féltől függ, de leggyakoribb mégis a kiszemelt ellenséget egyszerűen orozva lelőni. Ezért a korzikai sohase megy ki a házából, hogy vállára ne akassza puskáját és azt oly ügyesen használják, hogy a golyóval a telegráfrótokat egész biztossággal átlövik.

Ilyen viszonyok mellett aztán érthető, hogy a 270,000 lakosú szigeten egy évben több gyilkosság fordul elő, mint az egész francia birodalomban.

De ha itt rendet akarnának csinálni, olyan gyökeres reformokra volna szükség, hogy több áldozatba kerülne, mint a mennyit az egész sziget megér.

Igy a kormány megelégszik, hogy a sziget névleg Franciaországhoz tartozik. A közigazgatással meg a belügyekkel boldoguljanak ahogy tudnak, eközben egymást akár halomra puskázva, franciának ugys van esze, ha nem muszáj, nem jön ezek közé az ember-evők közé.

És aztán kitudja, nem éppen ennek a kezdetleges állapotnak köszönhető-e, hogy Korzika aránylag olyan sok híres embert adott az utóbbi időkben Franciaországnak? Hiszen maga Stendhal mondja egy helyen: „Olyan országok, hol a veszély még sokszor megmutatja vaskezeit, mint Korzika, Olaszország és Spanyolország, azok még képesek nagy embereket adni.”

Aztán tovább idézi Realier—Dumas memoire-jaiból ezt a felettébb jellemző részt a szigetre vonatkozólag: „Korzika száznövelezer lakosságával a fele se lehetne a legtöbb francia departementnek, adta az utóbbi időkben Sallicetit, Pozzo di Borgot, Sebastiani tábornokot, Corvionit, Abbatuccit, Bonaparte Luciant és Napoleont, Arenát. A departement du Nord kilencszázezer lakójával messze van az ilyen névsortól. Mert Korzikában hazulról távozva, mindenki el van készülve esetleg egy puskagolyóra és így a korzikai a helyett, hogy mint igaz keresztény megadná magát, igyekszik magát megvédeni és kiváltképen megbosszulni.

Igy lesznek gyártva a „napoleoni lelkek.”

Déltájban Santa-Mariaba értünk. A szürke kövekből összetákolt házak meglehetősen egyhangú benyomást tesznek, amint rendetlenül egymás háttára vannak építve a hegy oldalába.

Március elején úgy estefelé, ebédre érkeztünk St.-Georgióba.

A szegényes külsejű város Santa-Mariától csak annyiban különbözik, hogy a vidék, ha lehetséges még vadabb, még lakatlanabb benyomást tesz.

Csupa szikla, amerre a szem lát, olyan hegyesen meredve a szürkés égbolt felé, mint egy-egy cukorsüveg, egymás mellett megszámlálhatatlan menyiségben.

Ezek közt a sziklák közt tör magának utat egy csomó zuhataggal a Zarazac átlátszó kékes vize.

Ez Korzika legzordabb része, hol még a müflon, sas és egyéb vad nagy számban található és a mely vadállományt, dacára a szomorú vadászati viszonyoknak, éppen a hely hozzáférhetlensége folytán nem tudták kipusztítani.

Mire besötétedett, már Ormetó felé haladtunk a hegység másik oldalán, a diligencia nagy lámpája, óriási szemhez hasonlóan, sárgás fényt vetett a vágató lovak elé.

Éjfél után, fél álomból a sarteni postahivatal előtt vertek fel, hol kocsit kellett váltanunk.

Mig a podgyászt átrakták, mi a kalauzzal, ki valóságos cicerónénk volt, a vendéglőbe mentünk át.

A nagy ivó szoba, dacára a késői órának, tele volt mulató alakokkal, kik a sűrű füstben, mint egy ködfátyolkép marcona alakjai dulakodtak a csaposné körül.

Ugy látszik, e vig társaság kitünő étvágygyal volt megáldva, mert a korcsmáros panaszkodva mondta el, hogy mindaz, amit még adhat, egy tucat osztriga.

A sovány vacsora után, amint a város főterén visszamennénk a postára, utitársam előre akart sietni egy visszamaradt táskáért.

Alig hogy a piac közepére ér, három felfegyverzett ember jön egyenest reá a melléksikátorból. A kalauz e közben ijedten futott hozzám, kiáltanék barátomra, hogy rögtön térne vissza. De már késő volt. A három férfi gyorsan körülfogta, vállukról lekapva puskáikat, egyszerre huzva fel a kakasokat.

Mondhatom ez a recsegés, amint a néma éjben felhangzott, nem valami fülbemászó dallam volt ebben a vad országban.

Ebben a percben a szomszéd utcából lépések hallatszottak, aztán valami 12—14 embertől kísérve a postamester jól táplált alakja bukkant elő, ki a hívatalt becsukta s akit most a puskákkal és lámpásokkal felfegyverkezett cortege kísér, biztossági szempontból lakására.

Erre a három alak is jobbnak gondolta másfelé menni.

Lehetetlen volt a még pár perc előtt igazán komoly helyzetnek most nem látnom a komikus oldalát.

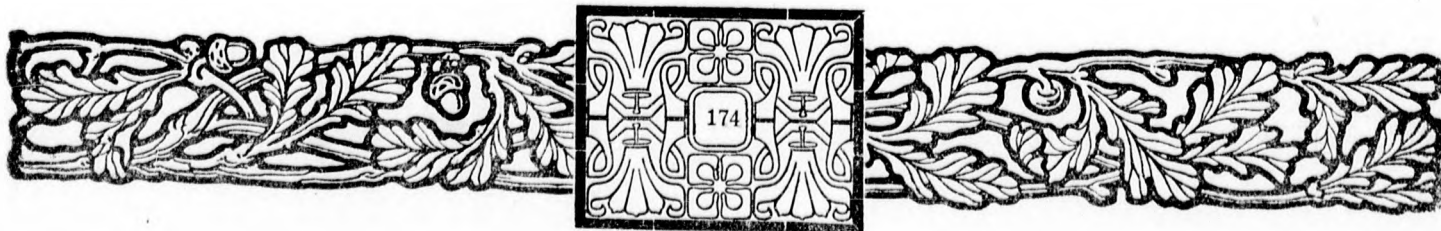
Az egész girbe-gurba tér, csucsos háztetői a hold fényénél még fantasztikusabb formákat vettek fel és a zöldes világításban az egész úgy tetszett, mint egy színházi díszlet, még csak a szereplők sem hiányoztak egy hatásos fináléhoz.

Ami pedig a kóristákat és statisztákat illeti a puskáikra akasztott lámpásos őrzőket oly mozgékony hatásos csoportokat adott, hogy a meiningeniek is méltán irigyelheték volna.

Fájdalom, ez a víg intermezzo nem sokáig tartott, mert egy óra mulva Bonifatióba menet a helyzet rám nézve még komplikáltabb lett.

A diligencia coupéja el lévén foglalva, míg utitársam a málha közt az imperialon készített magának helyet, én öt cortadinival a kocsi belsejébe jutottam, kiknek mindenike mellett egy egy golyós puska hevert.

Ez a nem nagyon barátságos külsejű társaság aztán egész éjjel azon tanácskozott, hogy mit tegyem velem, no és erszényemmel; szerencsére e két dologgal nem tudtak megegyezésre jönni, mert egy fiatal utazó kereskedő semmi áron nem akart ebbe az üzletbe belevágni, így aztán ezen szerencsés véletlennek köszönve 8 órakor reggel megérkeztünk Boni-

fatióba, 23 órai fáradságos, de felettébb változatos kocsizás után.

Bonifatió bőven kárpótolta az út fáradságait, mert nemcsak Korzika legfestőibb pontja, de az egész földközi tenger egyik legsajátságosabb kikötője.

A régi vár bástyái, nagy részét még a templáriusok építették, a magas szirtről dominálva a keskeny öblöt, mely sötétkék vizével messze benyulik a szárazföldre.

Lent az öböl körül a kikötő terület, színesre festett tarka házai mint élénk foltok terülnek el a szürke hegyoldalon.

Fonák világ.

Ezen a kerek nagy világon
Manap minden olyan fonák,
Apró emberkék csinalgatnak
Óriási zenebonát.
És az, aki erős, kiváló,
Nem boldogulhat a világon,
Első sorba az nem jöhet,
Azt félre tolja a tömeg.

Kavicszal játsznak a titánok,
Bár izmuk nagyra nő, feszül,
Mert a sziklákon a nyavalygó
Liliputik tömege ül.
És sok lúd farkast győz, hiába',
S elbukik e fonák világba',
Ki harcra mozdul ellenök,
Mert e had nem harcol, de köp.

Ki jól tudna tán borotválni,
Az nem szőrt metsz, hanem rezet,
Ki mint kőműves jól meszelne,
Az mű-képeket festegel.
S kinek az édes dal van adva,
Az egész bátran éhen halna,
Ha élte alkonya felé
A napszám meg nem mentené.

Ki a börzén otthon lehetne,
Szerkeszt nekünk ujságokat,
Ki elbukott már a morálban,
Politikában jól halad;
Kinek szavára nincs mit adni,
Az megy közvéleményt faragni
S mert hallgatásra vón' oka,
Ugy s annyit ordít, hogy sok a'!

El-elnézem e furcsaságot,
A mint körültem forr, zajog,
S évődöm, hogy a magam útján
Mért csak egy magam baktatok?

Miért e bolond össze-vissza?
Miért nem megy mindenki vissza
Mesterségéhez csendesen?
S e kérdésnél megáll eszem.

Eh! mit beszélek? hiszen én is
Éppen olyan fonák vagyok,
Vagy nem visszas-e az, hogy én e
Dolgokról nyíltan dűdölök?
Nekem hallgatni kéne szépen
Ilyen fenhangon nem beszéltem,
És hallgatásomért talán
Ennek nagyurak asztalán

Szabó Endre.

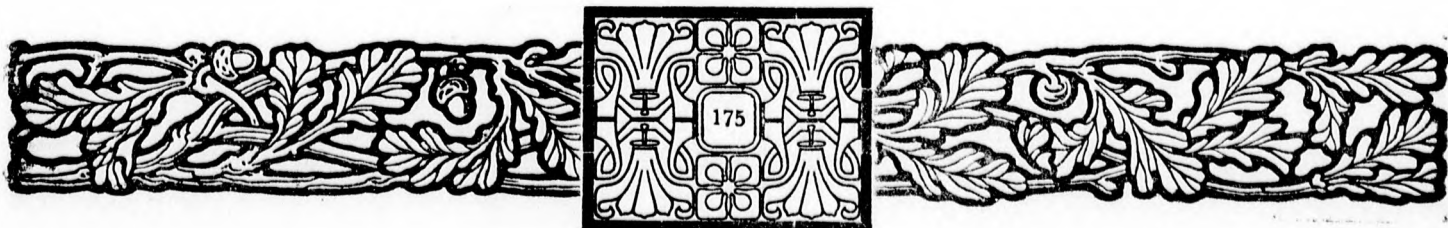

A magyaros ritmusról.

Irta: Albert József.

Hihetetlen dolog, de költőink kezdik elhanyagolni a magyaros ritmust. Egész Szenczi Molnár Albertig korlátlan uralmat gyakorol irodalmunkban a magyaros versforma, annyira hogy még az idegen ritmus is, például a szaffói vers, magyar köntösbe bújik; ő volt az első, aki csak a rimre ügyelt, az ütemet elhanyagolja. De még ő utánna is több mint száz éven át ragaszkodnak írónk a magyaros versformához. Toldy Ferenc ugyan Faludinál már daktilusokat állapít meg, azonban téved. Ez a sor:

„Fortuna | szekerén | okosan | ülj” nem daktilusokból, hanem a legpompásabb magyar ütemekből áll. Csak gróf Ráday Gedeon kezdte meg, német hatás alatt, meghonosítani a rímes jambusokat. De micsoda döcögős verseket eszkábált össze! Például: „Hogy min | den nap | vidámb | mát ad.” Ugy-e rettenetes? Kazinczy meséli a „Pályám emlékezetében”, hogy az eperjesi szép lányoktól jól megtanulván németül, a német költők hatása alatt szintén megpróbálkozott a jambusos verseléssel, hanem kezdetben szörnyű nehézkessé találta. Körülbelül ugyanazon időben két derék jezsuita: Baróti Szabó Dávid és Kőszegi Rájnis József szintén kísérletet tesznek az időmértékes, még pedig a görög-latin ritmussal. Micsoda leküzdhetetlen nehézségek gördültek utjukba! Úgy felforgatták a magyar szórendet, hogy ember legyen, aki megértse. De dicséretére legyen mondva nyelvünk hajlékonyságának diadalmaskodtak. Utánuk 50 évig az idegen ritmust művelik írónk s a zengzetességnek arra az utólérhetetlen magas fokára emelik, mely Vörösmartyban tetőzött. Nincs egy modern nyelv sem, mely például az antik verselésre annyira alkalmas volna és úgy ki volna művelve, mint a magyar. A Vörösmarty har-

sogó hexameterai mellett elbújhat minden modern költő e nemű kísérlete.

Éppen azért én mindig azt a nézetet vallottam, hogy irodalmunknak ezt a nagy és fáradságos vívmányát nem szabad feláldozni. Ha idegen költőket fordítunk, miért ne használnók az eredeti versmértéket? Egyetlen kivétel, mikor az az idegen költő hangban és verselésben naiv vagy népköltő, mert akkor magyaros ritmusban kell átültetni. Nekem példának okáért a Lévy József Burns fordítása nem tetszik annyira, mint a Szász Károlyé. Ez utóbbi magyaros ritmusából kiérezem az eredetinek népies zamatát. Ugyan csak ez okból nincs igaza Tóth Bélának, mikor a Baksay Homéroszát elítéli alexandrinusai miatt. Jó az úgy, jobban mondva csakis úgy jó. De már, teszem fel, Schiller magyar ritmusban fordítva borzasztó ízléstelenség volna.

Aztán vannak műfajok, mint az óda, melyek máig nem tudtak hozzáismúlni a magyaros ritmushoz. Az ilyeneknél is meg kell hagyni a rimesmértékes formát.

Hanem ezzel azután vége. Minden más műfajnál teljesen egyrangú és egyenjogú a magyaros ritmus. Magyar költőnek kötelessége, hogy verselésünk minden hagyományát fentartsa és belegyakorolja magát, de éppenséggel nem bűn, ha, mondjuk, a magyaros ritmust előszeretettel műveli. Gyulai Szabolcskát annak idején a Kisfaludy-Társaságban a magyaros versformák szerencsés alkalmazásáért üdvözölte örömmel. Rajta kívül van még egy-két magyaros verselőnk, de az ifjabb költők, ismétlem, kezdik elhanyagolni a nemzeti versidomot.

Szabó Endre a különben több elismerést érdemlő „Zápor“ című kötetének előszavában a rimesmértékes verselést nehezebbnek és így szebbnek mondja. Egy tárcaírónk, aki erről a témáról írt, a múlt év szeptemberének egyik vasárnapján ebből a célból átnézte az összes szépirodalmi és napilapokat. Ugy találta, hogy „16 költőnk közt csak három volt, aki magyaros versformát használt.“

De akik használják is, nemhogy tovább fejlesztenék, hanem érzéköket vesztik iránta. Pedig mennyivel kedvezőbb helyzetben vagyunk ma, mint fél-száz évvel ezelőtt. Petőfi, Tompa, Arany még jóformán csak a hallásuk után verseltek. Mikor Berzsenyi elkövetett néhány magyaros verset és Kölcsey megleckéztette, hogy mért nem alkalmaz mértéket is a rím mellett, Berzsenyi szerette volna de nem tudta magát védeni. Érezte, de nem volt képes kifejteti, hogy azokba mérték is van, de magyaros mérték. Ma azonban az Arany, Greguss és Négyesy elméleti fejtegetései után bárki könnyen elsajátíthatná a magyaros verselést, mert hisz' a versésinálás, még ha magyar vers is, ma is csak technikai ügyesség.

Azonban úton-útszélen a legferdebb nézetekkel találkozunk. Fiatal költőink lusták, nem foglalkoznak az elmélettel, a nagy közönség pedig még tájékozatlanabb. Példákkal is szolgálhatok. Szerény versköte-temben van ilyen ritmusu vers is:

Szomoruan | sír-rí,
A bús magyar | nóta
Mintha messze | ismeretlen
Szebb világból | szólna.“

Ritmusa az ismeretes magyar dalé:

„Felszállott a | páva
Vármegyehá | zára stb.

És egy nagy műveltségű nő mégis úgy találta, hogy nincs benne ritmus! A kilenc szótagu, igen változatos ritmusu sorokban írt verseimben pedig mindenki a jambust kereste.

De ott van a fentebb említett tárcaíró, a ki nagy garral azt hirdeti, hogy „nem lehet a magyaros versformát a verstanokból megtanulni, hanem lélektanilag kell vizsgálni, hogy készül egy jól sikerült, törül-metszett népdal.“ És az ismerős katonadalt következőleg tagolja:

„Sohasem | vétettem | magam | falujának,
Mégis | besoroztak | lovas | katonának,
Lovasnak állottam | bakancsosnak | tettek,
Hej! a | teremtetét | mindjárt | reászedtek.“

Pedig az egész scansio hamis. Véletlenül e dalt gyermekkoromból ismerem, hát biz' azt így dalolják:

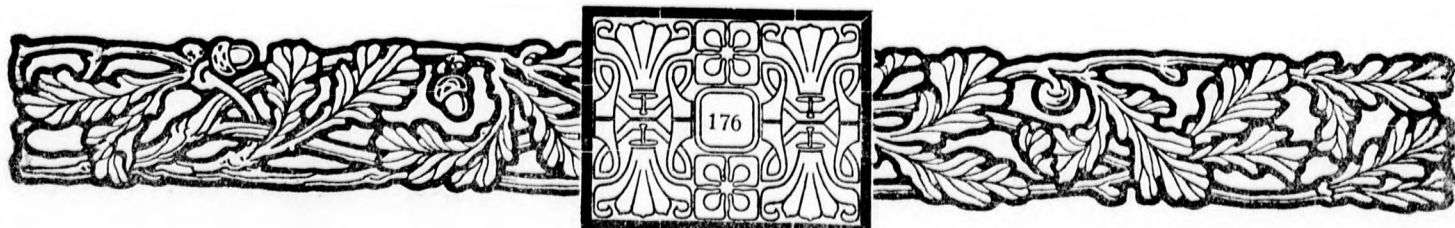
„Sohasem | vétettem | magam | falujának,
Mégis be | soroztak | lovas ka | tonának stb.“

A tárcaíró tévedése ott van, hogy azt hiszi, az értelmi hangsúly és a zenei iktus mindig fedi egymást, pedig nem igaz. Az alábbi népdalt például mindenki így dalolja:

„Magasan re | pül a daru | szépen szól“ stb. holt a pül szótagon csakugyan nincs értelmi hangsúly. Arany János a nemzeti versidomról értekezvén, csak kívánatosnak, de nem föltétlen szükségesnek jelenti ki, hogy az értelmi és zenei hangsúly összeessék.

Volna bizony mit fejleszteni a magyaros ritmus terén a mi költőinknek is. Jómagam a verses meséimben az összes magyaros verssorokat sorra próbáltam, hogy melyik alkalmas elbeszélő formának és úgy találtam, hogy erre a 8, 9, 10 és 12 szótagok a legalkalmasabbak, bár könnyebb humoros dolgok a többit is megtürik, csak a tizenegy szótagú dallamos annyira, hogy majdnem kizárólag csak dalra használható.

De ott van még a magyaros rímű verszakok számtalan változata. Mily művészi magaslatra lehetne e téren eljutni, ha két előítéletet ki tudnánk irtani. Az egyik, mintha a magyaros ritmus csak gyerekversikékre volna jó. A másik, mintha a magyaros vers elméletét nem lehetne verstanokból megtanulni.

Éjszakák.

Talán.

*Uszik a hold, mint ezüst csónak,
Az ég csillagos tengerén,
A fájdalomtól elfárasztva,
Nehéz betegen fenn virrasztva,
Az ablakon át nésem én.*

*Oh, hogy ha most ez égi csónak
Magával vinne engemet,
A lész, a kín talán elszállna,
S a végtelenség lágy hulláma
Elringatná most lelkemet.*

*Fer hát kis csónak s vigy el engem,
Oda, hol nyhét oszt az ég,
Hol a szent csöndben csillag reszket,
— Csak egy órát, egyetlenegyét! —
Talán ott én is alhatnék.*

Tudom.

*Oh, e gyötrelmes hosszú éjek!
Ha engem most eltemetnének,
— Amilyen megtört beteg lényem —
Tudom, hogy a sir mély csendjében
Se pihennem ki teljesen
Ezt a halálos fáradságot,
Mely most folyton úgy ül engem.
Ez öldöklő álmatlanságot,
Tudom, nem pihennem ki, nem!
A végítéletnapig sem.*

*Mert az Ur végítéletében,
Engem az anyaföld keblében
Fáradtan érne a feltámadás.
Nem is kelnék fel, ott maradnék
S kérném a jó Istent: hagyjon még
Pihenni... aludni tovább...*

B. Büttner Lina.

A császár keresztfia.

Irtá: Malonyay Dezső.

III.

A gyilkostekintetű kapitány.

(Folytatás.)

Áhítatosan hallgatták a Betti levelét az özvegyek és ily nap vége-hossza nem volt a tervezetésnek. Hogy lesz, mnt lesz majd? . . .

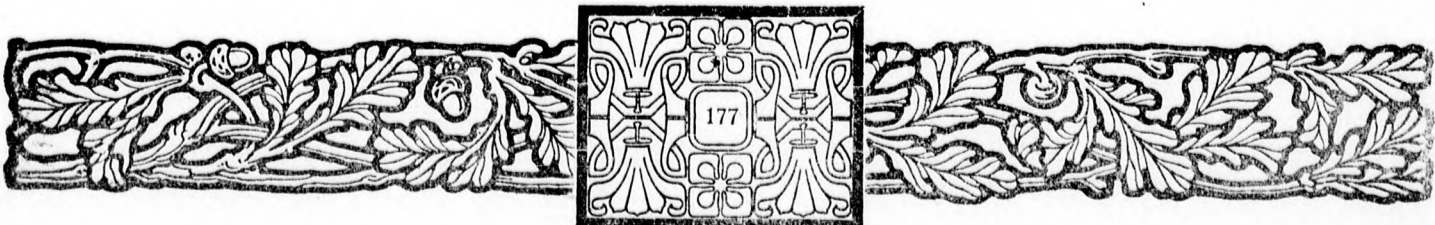
Hány szoba lesz? . . . Milyen lesz a garnitúra? Az egyik özvegy az István templomba járt a minap (milyen szép mise volt!) és látott egy zöld garnitúrát, hat szék volt és egy kanapé, de mindjárt a Bettire gondolt . . . A konyhában rézedények lesznek, mert nincs annak párja, aki teheti, csak nem szabad elfelejteni megcineztetni újesztendőkor . . . Betti bevallotta, hogy ő aranyhalat szeretne, legalább kettőt! De ezt soha meg nem merte volna írni a kapitánynak, valaminthogy kérni se merné, még akkor sem, ha majd egyszer . . .

— Majd összespórolgatjuk a konyha-pénzből, — biztatta őt édesanyja, mire helyeslőleg bólintott a többi özvegy és az egyik ismételten azt tanácsolta, hogy: csak mindent jól be kell zárni mindig és nem szabad előhagyni a kulcsokat.

És aztán egy hónapig, a következő hónap negyedikéig, megint egyre horgolt és stikkelt Betti és mindig az ő katonájára gondolt.

Mindez csupán így, elbeszélve tetszik ám csak hosszúnak és unalmasnak, a valóságban úgy repülnek az esztendők, mint a sohajtás, a legsúlyosabb, a legkeservesebb is úgy eltűnik rögtön. Isten tudja hova. Elmult tizenkét esztendő és nem változott semmi, mintha csak tegnap történt volna, hogy egymás újjára húzták a gyűrűt; a sárga ház is éppen olyan, mint amilyen akkor volt, az ajtók éppen úgy nyikorognak, az ablakok éppen úgy csörömpölnek, ha véletlenül egy fiákker téved abba a néptelen utcába és az özvegyek is mindnyájan éppen olyanok, mint a milyenek akkor voltak és az özvegy asszonyok között éppen az a régi sápadt leány ábrándozik egy katonáról, az ő katonájáról, — a katonáról, Propper Farkas (Wolfgang) kapitányról, ki bár a császár keresztfia és tizenkét éve üteg-parancsnok Szebenben, de ő sem tudna számot adni arról, hogy hova is lett hát tulajdonképpen ez a tizenkét esztendő? Hiszen nem változott semmi!

Történni is mindig ugyanaz történt. Ősz elején bekerültek az ütegbe a regruták, köztük sok vad-móc, akik bögtek, mikor az üteg-szabó lenyírta a hajukat s a kikkől fahrkanonirokat kellett nevelni, bár a hetvenhetedik nagyapjuk

sem tudta, hogy mi a jobb kéz, mi a bal; nyár végén meg hazament, akiből ember kezdett lenni három esztendő alatt Reggel a raport, délután a parancs, mindennap, s a mi közbül esik, az is olyan egyformává lesz, mint szövőszéken a fonál. Zordon katona volt a kapitány, minden gomb ragyogott az ő ütégjében s talán még a lénungba járó hat krajcárok is ragyogóra pucolták az ő kanonirjai, hogy meg ne haragudják; azt hitték, hogy örökké haragszik, olyan gyilkos szemekkel nézett mindig mindent. Vannak katonák, akik mosolyognak néha, vannak olyanok is, akik fütyörésznek olykor, ilyesmit ő soha nem tett. Ő csupa katona volt s az egész mindenség csak evégett létezett az ő számára: a reggel arra való, hogy ébresztőt fujjon a trombitás, az este pedig a takarodó ideje, — az emberiség a katonanyag — a nagy természet viszont, a dombok és sirok különféle gyalogszerrel, lóháton vagy pedig ágyukkal végzendő gyakorlatokra való, a dombokon és sirokon tenyésző jegenye és akácfa, a kaszárnya környékén látható tornyok és lakóházak, de a távolban magasló hegyormok is mind részint lő- részint menetelési gyakorlatok alkalmával fölhasználható direkciópontok. Tudni kell a szolgálati szabályzatot (I. II. III. rész) és a gyakorlati szabályzatot, de azt tudni kell! És mi létezik még egyéb?

Hát ez így rendben is lett volna teljesen, ha hónaponként minden hónap másodikán levelet nem kellett volna írnia.

(Folytatjuk.)

Az Emma-dalok.

Írta: dr. Kaposy Lucián.

(Folytatás.)

IX. dal. Az eszme, az érzés örök igazsága, a kép a hang közvetlensége adja e mű szépségét, amely pazar színezésű, ragyogó színű nyelven a lélekvándorlás tanát zengi; a hasonlító asszociációkat a költői

nyelvnek e kiváló szépségeit, melyekkel egyedül lehet megörökíteni azokat a finom gyengéd hangulatokat, melyeket a köznapi nyelvvvel megközelítőleg sem tudunk kifejezni, gyönyörűen alkalmazza az 5-ik szakban a lelkét egészen átható érzés hangulatának festésére:

Ha te rózsá voltál, én a harmat,
Gerlicének én voltam a fészke;
Hullám voltál s én a hattyu rajta,
A szivárvány egyik fele én
S te a másik, fent az ég ivén!

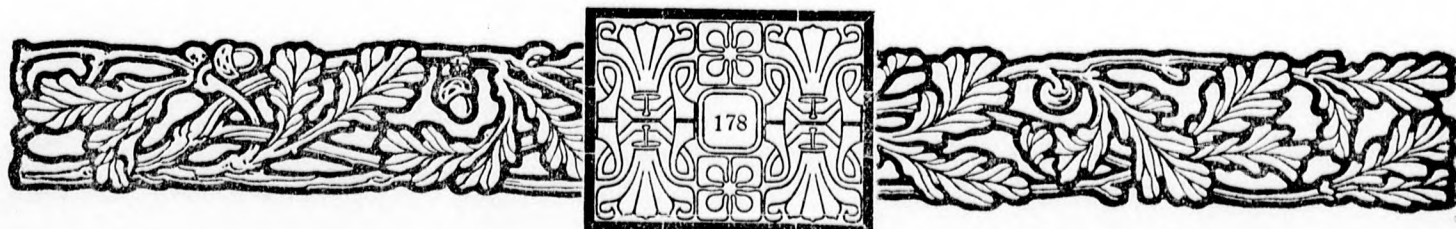
oly szép a szak, mely páratlan az érzés, a kép, a hang közvetlenségére nézve.

A 11. dal teljesen ritmustalan; a 12. dal melancholikus természetéről tanuskodik; boldogsága nagyságában kétség szállja meg; álmai boldogságáról regélnék, de bizalma szépen beleszővi dalába a nép azon hitét, hogy álmaink — különösen a halálról szóló álmaink — ellenkezőt jelentenek. A 13-ik dal ódai lendületű költemény, Emma szépségeinek a magasztalása; a testi szépségek kiemelése mellett találóan jellemzi a nő boldogító tulajdonságait: merő kedély, vidámság, szeretet; majd egy-két vonással mily jellemzőleg említi föl a művészi lélek alkotó működését, melyről sokan azt hiszik, hogy játszi könnyűséggel teremt, pedig csak a könnyek, a keserű könnyek termelik az igaz gyöngyöt; az a művészi, utánozhatatlan játszi könnyedség csak igazi érzésnek, ihlettségnek szüleménye.

A 14. dalban a beteg szív, az akarat elernyedése, a melancholia ismét erőt vesz Reviczky-n s lágy, susogó hangon kéri kedvesét: feledje el, mert érzi, hogy nem teheti nejjé; majd szépen nyilvánul rajongó s gyengéd szeretete azon lemondásban, melylyel kijelenti, hogy inkább harcol az egész világgal, mint érezze azt a vádat, hogy Emma benne s reményeiben csalatkozott, hogy nem tudta óhajta szerint boldoggá tenni; a 15-ik dal a rajongó szeretet ódai hevességű nyilatkozata, azé az igaz szerelemé, mely a szemsugárnál lánggra lobban, a mosolyra fokozódik, nem okoskodik, csak szeret.

Szemed sugára besütött szívembe
S az örökre érzi lángját e szemeknek,
Ajkad mosolygása kárt csinál eszembe,
Nem tudom ki vagy, csak azt tudom: szeretlek.

A 16. s 17. dalba már a csalódás, kiábrándulás keserű érzete vegyül; a 18-ikban keserű ironia sajog, s ez fényt vet szerelmük bomlására; a 19-ikben ugyanaz a keserű ironia van epigrammai éllel; a 20-ik dal szerelme megszűnéséről tanuskodik: a három szakon dacos hang vonul át, nem vágyik bocsánatra, inkább feledje; a 21-ik dalból arról értesülünk, hogy a nő tépte szét viszonyukat.

Szétlépted azt a rózsaláncot,
Mely lelkeinket összefonta.

De a rágalmat a mende-mondát eltüri szerelme emlékéért, ne kedvesét, őt vádolják hűtlenséggel; a 22-ik dalban keserű dacosság van, az édes multra sem akar emlékezni, az a játék, melyet vele Emmája űzött, nem törte össze szívét; siratta ugyan elvesztését, de szíve nem törött össze, csak lemondott, de a lemondás keserű hangján is átérzik, hogy szíve vérzik; a 23-ik dalban fokozatosan, még erősebb dacossággal nyilvánul; lemondása, nyugalma csak látszólagos, mert hangja elárulja fájdalmát: szarkasztikus ironiával kegyes bocsánatot ad:

Mindenki bántott, elhagyott; így
Tanultam én ki a világot.
Ez a csekélység számba sem jön:
Farewel tehát! Én megbocsátok.

A 24. dal az elfojtott szenvedély kitörő hangja minden mit lát, csak szerelmére emlékezteti; lelkének hangulati velejárója tapad minden érzéki jelhez, — a jelenítő asszociáció alapján — mindenben csak szerelmének tárgyát, Emmáját látja; a 25-ik dal melancholikus természetének — mely folytonos ellentétek közt hánykolódik — hű tanuja, mert a 24-ik dal epedő hangjával szemben ismét dacosságba tör ki, ironiával zengi: hogy ne gondolja, hogy sóhajtoz utána, hisz már más szeret s ime őt érheti most már a vád, hogy gyöngé, mint a nád! A 26-ik számú dalból sejtethetjük, viszonyuk fölbomlásának okát: Reviczky féltékenykedése s ebből fejlődött dacos heveskedés; a 27-ik dalban az újra föllángolt szenvedély boldogtalanná tevő tüze miatt keserűen vádolja volt kedvesét, miér nem ölte meg őt, miért nem lehetett nagy boldogságában meghalnia, hogy ne kellene éreznie nyomorúságát!

A 28-ik dalból keserű cinismus szól, de bármint igyekszik is meggyőzni hűtlen kedvesét arról, hogy már nem gondol rá, mégis erősen kiérzik, hogy szíve most is Emmáért dobog; ugyane hang, ugyanezen érzelem vonul végig a 29-ik dalon, melyben látszólagos nyugalommal ajánlja ugyan Emmának, hogy menjen férjhez, ne várja meg a virághullást, mert már rózsá, kinyílt virág, de a lemondás, a reménytelenség mély fájdalma adta csak ajkára e hangokat s bár az utolsó szakban könnyed hangon zengi:

Minék várnál! . . . Oly gyorsan száll az óra
S az ifjuság oly hervatag.
Szeressünk hát pillangó, rózsamódra,
Akit lehet, akit szabad!

már a 30-ik dalban bevallja, hogy nélküle sivár unalmas, bús az élet: ugyane hang ismétlődik a 31. dalban anélkül, hogy ez ismétlés miatt unalmassá lenne, mert fájdalma más oldalról jelenik meg, amint

szívébe eltemetett kedves halottját siratja; de már a 32-ik dalban teljes erővel tör ki szívéből a szenvedély, megszűnt a látszólagos lemondás s a boldogság után vágódó szív heves felindulásával zengi:

Kell hogy nekem is viruljon
Az öröm virága,
S hogy enyém legyen a földnek
Legdícsőbb leánya.

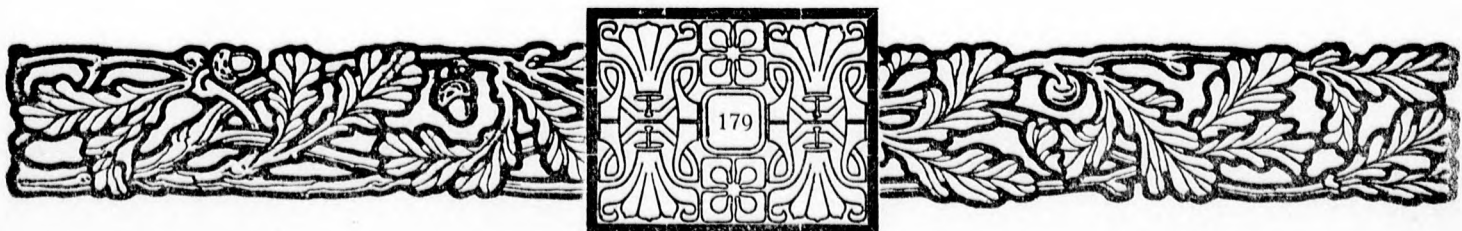
A 33-ik dal, melyben még fokozottabb mértékben nyilvánul az ifjú szív boldogságvágya, az elfojtott, de teljes erővel kitört szenvedélyének ritka szép nyilatkozata, hiába minden áttatás, hiába minden törekvés, hogy feledjen, hozzá hasonlót nem lel soha:

Bejárhatom a nagyvilágot
Jöhet élém minden szép asszonya,
Jöhetnek a hűrik keletről,
Hozzád hasonlót nem lelek soha!

igazi ódai fenszárnyalás, lendület hatja át az egész költeményt, a hang folytonosan emelkedik, csak az, utolsó előtti szakban csökken meg, de e szak teljesen fölösleges is, e nélkül az ódai szárnyalás mindvégig emelkedik; a pathos egész hevével zengi:

Nem tudok én más nőt szeretni,
Csak tégedet, csak téged egyedül!
Soha, sohase hagylak én el
Te vagy minden dalom végső sora.

Mennyi szépség ömlik el a III. szakban, hol elsorolja mindama tulajdonságokat, melyek a valódi szerelemnek alapjai. A 34. daltól kezdve folyton az édes szerelmi vágy hevíti, mindenben kedvesét látja, annak emlékeitől nem tud szabadulni; sokféle keserűsége között csak ez ábránd hat rá vigasztalólag; a nap nem égető, szelid fénye az ábrándok épp oly szelid fényével önti el lelkét; a reményei, mint tavaszi gyengéd ibolyák, hatják át szívét, dal fakad ajkán, mely száll kedveséhez, mint a pacsirta a tavaszi nap felé; a virág s dal képzetéhez fűzi többi képzetét: a virágok susogásában kedvesét hallja; majd a pacsirta röpke szárnyán küldi dalát, mely oly tiszta, mint kedvese s oly fényes mint a napnak első sugara; ragyogó, pazar színezésű nyelv van e szakokban s ez csak fokozódik a 35-ikben, melyben gyöngéd, susogó, meleg hangon szól szíve mély keserve között is hűtlen kedveséhez; a 2. s 3-ik szakban gyönyörű hasonlatot használ gyengéd, meleg hangon, behizelgő lány ritmussal. Sok igazság van a 4-ik szakban, ha nem is oly meleg a visszaemlékezés boldogsága, de mindenetre drágább, el nem veszíthető; szépen hasonlítja azért az emlékezetet a holdvilághoz, melynek ugyan nincs ereje, de bűvös fénye édes ábrándokba ringatja a szívet; az emlék, az emlékezet örökkévalóságának egyik legszebb nyilatkozata „Akit szerettünk” című verse, mely szelid, moll-akkordokban zengi:

A sors megáldhat, meggyötörhet,
Emelhet hír, vagy bukhatunk:
A kedves arca sose hagy el;
Őt áldja hűlő ajakunk.

A 36-ik dal a gyengéd, de rendithetetlen szeretetnek igazi zenei nyelven szóló nyilatkozata; a 37-ik az emésztő, elolthatatlan vágy, szenvedély hangja, e hő vágy kész feláldozni az életet az üdv egy pillanataért; a 38-ik éppen ellenkezőleg nem a szenvedélyes, hanem gyengéd, mély szerelemnek egyik nagyon bájos nyilatkozata; abban, hogy kedvese őt kerüli, nem a harag, nem a hűtlenség jelét látja, hanem azt hogy emlékében örökre megmaradjon az a szép alak, melyben először látta; hogy kedvesének fiatal, üde, bájos szépsége hervadhatlan éljen lelkében s őszkor, hervadtan is, csak a viruló rózsát lássa benne — rá emlékezve.

(Folytatjuk.)

Mikó Lina.

Székelyországi történet.

Irta: Vantsa György.

Nem es volt párja Háromszéken a szép Mikó Linának, nem a, ha mondom; pedig alig volt a lelkem 17 esztendő. Hogy es futottak utána a legények, majd megbomlottak után, — meg a. Ugy es állt azon a lánykán a bokor ugró székely szőttes „rokolya“, meg a rózsa színű karton „vizitka“, mintha reá öntötték volna, — úgy a, barna piros két orcájához, ragyogó két fekete szeméhez, sötét éjfékete s két ágba font hajához úgy illett a piros pántlikás florentin-kalap, hogy no.

Ha vasárnap templomba menet végig ment édesanyjával a falun a deli termetű lányka, nem es maradt nézetlen, nem a. Ha megjelent a kis erdő alatti „pacén“, ahol a legények vasárnap délutánonkint vig muzsika mellett tánpera perdültek, a többi leányok mind petrezselyem árulókká lettek, mert mindenik legény törte utána magát s csak vele akart táncolni.

Kádár Están bíró uram katonaviselt fia a délceg termetű Pista gyermek sürgött-forgott legtöbbit a szép Mikó Lina körül s meg es mondom, nem es ok nélkül. Meg kell adni, mert ami igaz, az igaz; szép egy pár volt ez a két gyerek. Hej, sok viz es lefoly még az Olton, amig annak a partján ilyen egymáshoz illő pár terem, sok a.

Hja, de nem lett a kettőből egy pár, azonban ennek históriája van.

Nem mondom meg az esztendőt, melyikben ez a história történt, mert még reá találnának esmerni erre a már alatt is fent is oly mindennapi históriára.

B... községben nagy tavasz táján nagy volt a a sifletés a grófi kastély körül. Az ispán, a gazdasztek, a külső és belső cselédek csaknem fejüket vesztették a sok rendelkezéstől, tevéstől-vevéstől. Megjött Kolozsvárról, az uradalmi fiskálistól, hogy a néhai gróf fia az ifju uraság egy-két heti tartózkodásra B... faluba fog érkezni.

Vót es munka. A kastélyt, melynek ablakai esztendők hosszú során át zárva voltak, kiszellőztették; a nagy címer-terem padozatáról a kiterített tiszta buzát felmérték, a falakat leporolták az ódon butorokat rendbe hozták, az ajtók sarkait faggyu gyertyával, hogy ne nyikorogjanak, megkengették; a tágas nagy kertet, mely az Oltig leért, a giz-gasztól kitakarították, az utakat megdaraszolták s poronddal behintették. Ugy-e bár vót ott baj, de még mennyi. Nem es csuda, hiszen Isten számába vót ott hagyva minden.

Repült az idő s elérkezett a pillanat, melyben a gróf urfi, csengős-bongós négyes fogaton megérkezett, mé't akkor még nem járt a gőzös masina. Ugy emlékszem éppen mintha ma történt volna, egy szép májusi vasárnap délutánján történt a diszes bevonulás, amikor a pacén levő lányok és legények vigan dalolgtatva és cicázgatva tértek haza felé a faluba.

A fiatalság utja a kastély előtt vezetett el, a hová éppen akkor fordult be az urfi kocsija. Nem látván az urfi soha ilyet, megállította a hintót s úgy bámulta azokat a hajlongó mezei virágok csoportját. A szemfüles urfinak tüstént feltűnt a többiek között a Kádár Pistával pajkoskodó szép Mikó Lina s nem állhatta meg, hogy le ne szálljon a hintóból s oda ne menjen a csomóba. Közelebről még szebbnek látta a kislányt, pedig nem es volt csiptető az orrán.

Egyet esettentett a szájával s megesipte a két ujjával a Mikó Lina szép piros orcáját, mondván:
— Ennye, de szép vagy babám.

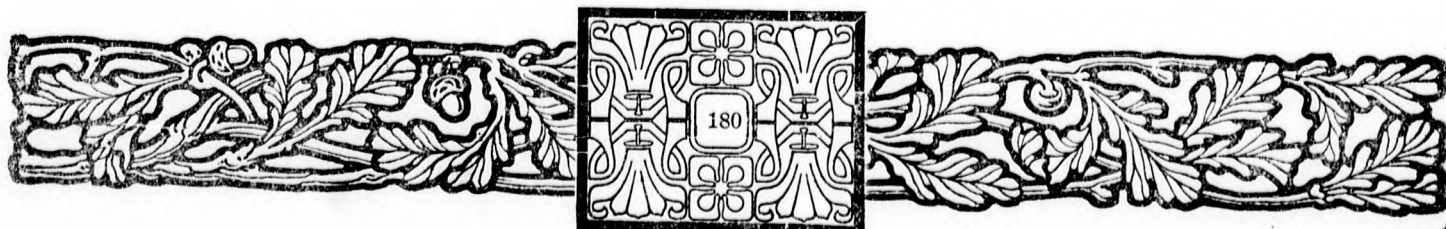
— Bibi kaesó! Hajja az úr, aki... — a többit fogai között mormogta el Kádár Pista, — ne bántsa a másét.

— Nono Pista, ne sinfoj, a földesuratok, a gróf urfi áll előtted, — csitította a fiskális a Pistát.

— Gróf ide, gróf oda, veti oda Pista, — aszondom lassabban a testtel, meet én es vótam huszár s megtalálom mutatni a hatvágást.

E kis próba után a lányok és legények csoportja tovább ment, a gróf urfi pedig, mintha gyökeret vert volna a lába, ott maradt s bámult, de nem az egyszerű szavakban adott erkölcsi leckén, hanem a tova haladó szép Mikó Lina deli termetén, s végre felkiáltott:

— Ezt a vadvirágot még is csak én szakitom le.

Telt, mult az idő. A két hétből négy, hat hét is lett. A gróf urfinak eszeágában sem volt falusi kastélyát elhagyni. Ennek es meg vót az oka és a foka.

Az uradalom ispánja addig-addig hitegette, aján-dékozgatta, ma két véka tiszta búzával, holnap 5—10 pengővel a vén Mikónét, hogy a falu népe csak azt vette észre, hogy Mikóné egész bébirós lett a kastélyba.

A Linuska is kezdett el-elmaradozni a pacéról s ha hívta Pista, azt mondta: fáj a feje.

Fájt ám, csak hogy ennek a díját a gróf urfi fi-zette meg a vén Mikóné utján, még pedig ropogós bankókkal.

Egy darab időtől fogvást a Mikó Linuska haja nem közönséges, hanem selyem pántlikába volt be-fonva; a bokor ugró székely szöttes rokolyát, selyem viganó, — a karton vizitkát, selyem rekli, — a ma-gassarkú eszimat brönnner topánka váltotta fel.

Szeget es ütött a falu népe fejébe a nagy módi, mert tudta mindenki, hogy a földhöz ragadott szegé-nyek és a zsebök aligha futja.

Egyszer, mintha a föld nyelte volna el az urfit, úgy eltűnt. Se hire, se hamva se volt. De eltűnt a szép Mikó Lina meg az anyja is. Hová lettek? Hová tűn-tek, nem tudta senki, csak az ispán, de abból vaska-pocsesal sem lehetett kivájni, hej pedig szépen és csuful es kényszergette a Kádár Pista.

Fájt Pistának a szive, nem tudott nyugodni, nem fogta a munka, pedig már ősz volt s nagyban elkelt a munkás kéz a takarodásnál; de Pista csak sóhaj-tozott, akár a Nemere, nem ízlett a munka. Egyedüli időtöltése a halászat volt, a mi közben bebarangolta az Olt partját, egész Étfalváig.

Egy késő októberi nap délutánján egyik tár-sával, a mint rokoja hálójával halászatott, különös eset történt. Az étfalvi gát felett a mint beveti a vízbe a hálót s huzná kifelé, hát nem bírja. Oda kiált a társához:

— Józsi te, megakada a hálóm, gyere segíts ki-húzni.

Oda megy a társa:

— Nem akadt meg te, csak nagy hal lehet benne, alighanem haresa. Huzzad, majd én bemegyek a vízbe és segíték összefogni a hálót.

Ugy is lett s nem telt bele egy fertályóra, ki-húzták a martra. Hogy elbámultak rajta, a mikor meglátták, hogy a haresának fersingje van. Kifordí-tották a hálóból s midőn meglátták a halott arcát, csaknem egyszerre kiáltottak fel:

— Ne te ne, hisz ez Mikó Lina.

Kádár Pistának egy könny csepp gördült ki sze-méből s csak ennyit mondott:

— Szegény Lina, téged is a szégyened meghalni haza kergetett.

Emlék.

*Néha egy egy csók emléke.
Egy-egy borús búcsú képe
Fő elédbe akaratlan
S ami kin, gyönyör volt abban,
Ujra átaléresed.*

*Mindhiába úsöd, hajtod,
Egyre látod a szép arcot,
Nem hagy el, de kínos egyre,
Rád hajolva, rád nevetve,
Gyötri szegény szivedet.*

*Kergetnéd, de mind hiába,
Ssidalmad nevetve állja,
Csókol, ölel, úgy mint régen,
Forró vágy ül a szemében
S édes szókat sug neked.*

*S míg te halálra gyötörve
Föl tudod, hogy mindörökre
Elvessett ő már tenéked —
Forró ajkát egyre érsed
S nem menekülsz tőle meg.*

Vértesy Gyula.

Szerelem.

Irta: Szederkényi Anikó.

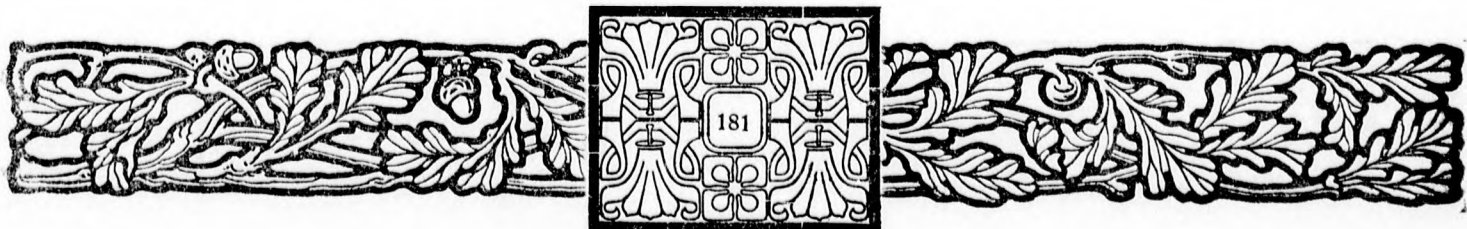
(Folytatás.)

— Ha nem vagy őszinte.

Elpirult, fölnézett.

— Te nem szoktál máskor ülni mellettem.

— Igazad van Gyuri, azt is rejtegetem előtted, mit gondolok. De mért tegyem ezt? Nem vagyunk-e mi egyek? Hosszú volt nekem az éjjel és végtelen ez a nap. Sokat küzdöttem magammal és örvendek, hogy most itt vagyok és visszaadhatod nyugalmam. Gondolkodtam a fölött, mit te nékem mondtál. Mér-legeltem minden szavadat és ne haragudj rám Gyuri,

degen érzés csuszott szivembe, nem szerettelek téged egy pillanatig. Nem szerettelek, utáltalak. Miért is tudunk mi nők képzelődni, gondolkodni? Vagy ha tudunk, miért nem tanítanak meg bennünket idejekorán úgy gondolkodni az életről, mint amilyen az tulajdonképpen.

Valamikor, gyermekkoromban hallottam, hogy volt egyszer egy tündérgyert, az olyan szép volt, oly kábító illatú, hogy mértföldről odacsalta az útast és az ment, mint lábai vihették, rohant a csodaszép kertbe és mikor a közepére ért, akkor előugrott egy szörnyeteg és az fölfalta.

Én hallottam a szerelmet megszólalni csodaszép dallamokban; olvastam hősookról, kik egész eposzt írtak meg tettekben hölgyeikért, kik istenné lettek emberből és olyan dolgokat cselekedtek, mit évszázadok hamva nem tudott a feledés fátyolával borítani, bár sirjok a földdel rég egyenlővé lett; olvastam költőktől köteteket, kiknek szerelme csengő rimekben elregélt élő fájdalom, kiknek végre szive repedt meg és ez mind arról beszél, mi égi, mi tiszta, mint a harmatesőpp... Én is megismertem ezt a szerelmet; érted-e Gyuri, ezt a szerelmet, boldog voltam benne; képzelmem lerajzolta elémbe mindazt, mit átéltek azok, kik szintén szerettek egykor, mint én, és én együtt örvendtem, sirtam velük, meg tudtam érteni őket. Gondolatban százszor átéltem a mi életünket, együtt, egymással és az szüzi volt minden percében. Nem azért, mintha nem tudtam volna, hogy az másképp szokott lenni, de soha arra nem gondoltam, hogy mi olyanok vagyunk mint mások. Nem úgy jártam, mint az utas a tündér kertben? Egyszerre rohant rám az a szörny, egyszerre lepott meg, míg én álmodozva andalogtam égi illattól elkábítva, úgy éreztem magam tegnap, míg beszéltél, mintha minden szavad fejemre hulló kalapácsütés lenne, sikoltani szerettem volna, amint reccogva-ropogva dültek össze tündérváram lelkemben; ah, úgy szerettem volna mondani: hallgass el Gyuri, hallgass el, de nem jött ki hang torkomon.

Adj vissza engem magamnak. Mondd, hogy mindez egy csúf ígézet volt, válts meg belőle. Mondd nem igaz, vedd vissza azt a szót. Kábult fővel jártam egész nap, lelkem harcolt lelkemmel, az eszményvilág a valóvilággal. Mind-mind egyformák vagyunk itt a földön, gyarlók közönségesek. Ah, enyém vagy végre! sohajt a hős... és legördül a függöny... most térdre borúl előtte s úgy rebegi: istennőm! Egész tegnapig hittem ezt, ma így egészítettem ki, térdre hull, de ezt rebegi: nőm.

Te vagy nekem az egész mindenség, te vagy az én eszményem; te vagy a mérték, szerinted ítélek meg mindent, ha benned csalódom, akkor kétségbe kell esnem, vagy megvetnem mindent, mi körülöm van. Ha az eszmény csak színes üvegdarab, akkor milyen a többi?

— Ila te nem vádolhatsz engem komolyan. Mit vettem én el tőled és mit adjak vissza? Mit mondtam én, mi a te tündérálmaidat összerombolta? Te engem vádolsz s magadba hordozod a hibát. Te örökösen az egekbe kalandozol, szemed mindig fölfelé néz s haragszol arra, ki eszedbe juttatja: vigyázzon kérem, kegyed is a földszinten lakik. Ugy teszel, mint az egyszeri ember, ki örvény partján aludta boldog álmait s mikor jóakarói fölébreszték, dühösen kezdett kiabálni: „Miért költöttetek fel?”

— De jó ember, ha megfordultál volna álmodban, sirod leled az örvényben! — Ekkor bezzeg elhallgatott.

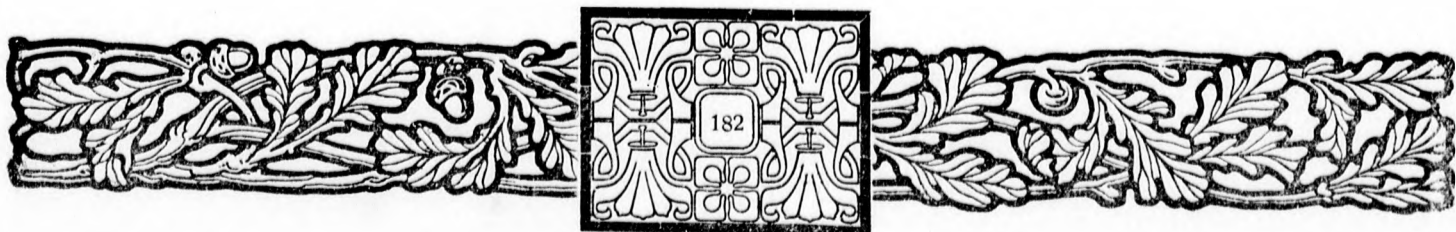
— Nem jó a hasonlatod, nem illik rám Gyuri. Hol volt az örvény, melyről te beszélsz?

— Megmondom neked Ila, de aztán meg ne bánd. Háromszor fordult meg a föld a nap körül, — ahogy a tudósok mondják, — három esztendő repült el azóta, mióta mi megtaláltuk egymást. Emlékszel még az estékre, mikor egymás mellett ülve töprengtünk kérdések fölött, melyeknek megfejtésébe millióknak agya beléveszett. Hányszor álltam meg előtted, ragadtam meg karod szinte önkívületben: mondd meg nekem, mi az ami hozzád fűz, ki adta belém az érzést, mely kész, hogy kövessem lépteid, hogy árnyad legyek? Mi fűz téged hozzám, tesz többé engem idegent számodra, mint tulajdon véreidet? Mi vagy te nekem? Miért éppen te vagy itt mellettem, mért nem egy harmadik, negyedik? Miért kellett nekünk összetalálkoznunk, ki vezérelte lépteink? Akartalak én téged szeretni? Vagy akartál te engem? Ki adta belénk ez érzelmeket? Mik vagyunk mi tulajdonképpen, kik kevélyen állítjuk, hogy van szabad akaratunk?

Ilyenkor szeliden símogattad meg homlokom, lágy hangon susogtad fülemben: mért kutatod, hogy honnan ered boldogságod, élvezd, a tiéd, ne kérd, hogy honnan jött... Vagy te nem vagy boldog, én az vagyok.

Én nem szóltam, csak rád néztem, elmondta szemem, mit ajkam elhallgatott. Magamhoz vontalak, szívtam ajkad mézét, fűrésztöttem arcom hajad se-lyempuha hullámaiban, hallgattam szived dobogását. Te túrted mindezt, lehet, jól is esett neked; néha fölemeltem kezem, megérintéd könnyedén mint az el-suhanó szellő; vagy ha már én lánggal égtem, szememből mint a villám sugárzott az én örült szerelmem, akkor megdelejezett téged is és olyankor epedve szóltál, hozzámsimultál, magadtól nyujtottad ajkad: csókolj meg Gyuri! Mégegyszer, sokszor, sokszor! Szoríts magadhoz, hogy fájjon!! Ebből áll a mi szerelmünk! Ez a mi boldogságunk! Ila! élet ez?!...

(Folytatjuk).

Lement a nap . . .

*Lement a nap, sötétedik,
Elcsöndesült a táj.
Hold, csillag fényüket vetik,
Ragyog a mennybeli nyáj.*

*A fák, virágok alszanak
S bölintanak, ha szél
Fuvalma köstük átszalad,
S reszket a nyárfalevél.*

*Malomnak halk zúgása tör
Az éji csöndön át,
S hol átdereng a vistükör,
Szórja a hold sugarát.*

*Tudom, most sok szép lányka néz,
Mint én, az éjbe ki,
S közöttük ott, hol ködbe vész
A falu, egy valaki . . .*

*As égre ő is föltekint,
Míg lelke multba jár,
Honnét egy álom üdve int
S lefut egy égi sugár.*

*Most, hogy napunk lealkonyult
S elcsöndesült . . . a táj,
Mint csillagfény dereng a mult
És a szívünk sebe fáj.*

Dombay Hugó.

A deres meghalt.

Irta: Morvay Zoltán.

(Folytatás.)

AZ utcán szép fényes sugarakat hintett a lemenő őszi nap s a főhadnagy büszkén ki-egyenesedve ment végig a korzón, vidáman, boldogan köszöntgetve az ismerősöknek.

— A deres örökké jó fiú volt — mormogá s azt is tudtam, hogy van pénze. Igen összehúzóda fogunk élni és apránként visszaadom neki a kauciót. Meg aztán az apám negyvenezer forintra van biztosítva. Ha az öreg meghal, kikapom a pénzt és kifizetem a derest. Így lesz.

És Malvinékhoz ment.

Schmidt kapitány pedig ezalatt számadást csinált, az étellel és önmagával . . .

Lekönyökölt az íróasztalára és bele nézett a semmibe, vagy a levegőbe, ami nem látszik, megfoghatatlan és mégis meg tudja ölni az embert; amibe annyi illat és fertelem felolvad, jár, kóvályog, röppen, jön és elmúlik. Mindez érdekes. És az emberek élte a legérdekesebb, röviden élnek és temérdek gonosszággal, pedig az arasznyi létre, érdemes-e annyit és oly végtelenül küzdeni? Ez élethalál viaskodást inkább kacagni kellene, mert nevetséges az, a könnyet-fakasztó szájalomig.

De nem erről van szó. Tarrnak estére 30,000 forintot kell adni, amit megígért, ő neki pedig 5000 forint van az íróasztala fiókjában. A saját kauciójára szánt összegből, a versenyek után ennyit hozott haza. Mi lesz tehát?! . . . És Malvin, a szegény jó boldogtalan Malvin! Ez . . . Ez! . . .

A nagy erős embernek tele gyült könnyel a szeme, habár az arca nem változott meg.

— Igen, megkell esküdnöd neked, — mormogta, — én édes, egyetlen szétfoszlott szerelmem, meg kell esküdnöd, az emberek formáságai szerint azzal, aki nem érdemel meg, de aki már férjed a vér törvénye szerint. Nem tudsz róla, hogy milyen nagyon szerettek és nem tudod meg tán azt sem soha, hogy én azért haltam meg, hogy te boldogabb lehess. Ne is tudd, mert ez zavarná a nyugalmadat s a te nyugtalanságod nem hagyna a földben sem pihenni engem! . . .

Aztán felállt s az arca hideg szilárd lett s szeméből eltűnt a könnyfátyol. Schmidt volt újra, a hideg kapitány s míg egy párszor végig sétált a szobában, megalkudott benne a becsületére féltékeny katonatiszt és az ember, az ember, akinek jelszava nem e világból való volt, aki azt tanította, hogy segíts felebarátaidon, mert akkor leszel az Atyához méltó.

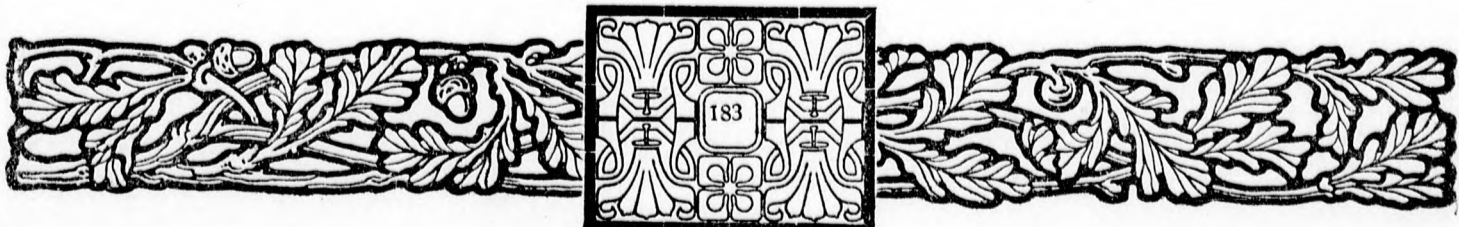
Visszaült az íróasztalhoz és kihúzta egyik fiókját. E fiókban tartotta a hivatalos iratait.

Az ezrednek 37 ezer forint készpénze volt nála, ami a szénaszállítók kifizetésére adatott át neki. Aranykötegek, bankók, vadonat új pénz, ami a csomagolásból most volt először kibontva.

A legnagyobb hidegvérrel számolta össze a pénzt. Kivett belőle harmincezer forintot és egy borítékba tette, aztán elővett egy levélpapírt és a főhadnagynak írt. Majd civilbe öltözött és a levelet a pénzzel együtt átvitte a főhadnagynak, a ki közelében lakott.

Tudta, hogy Tarr nincsen otthon. A legénye, egy nagy oláh fiú, nem ismerte meg a századost civilben s Schmidt letette a csomagját a főhadnagy íróasztalára s rätett nyomatéknak egy ércből öntött, hiányosan öltözött görög istenasszonyt.

Aztán végig járta a város utcáit a csendes őszi estén. Elvezte a levegőt, a holdfényt, a járó kelő embereket, amiket máskor észre se vett. Végre elment a Malvinék ablaka alatt, amiken át nagy világosság áradt ki. Felnézett az ablakra, hosszasan az árnyból s maga elé képzelte a leányt, akinek a főhadnagy azóta megmondta, hogy minél előbb esküdni fognak. Maga elé képzelte sugárzó, boldog arcával s elgondolta, hogy e boldogságért érdemes feláldozni, a Malvin boldogságáért szívós készséggel fel lehet áldozni egy eltévesztett rossz éltet.

Este tizenegy óráig járt-kelt, végre hazament a lakására.

* * *

A „Keresztes lovagokhoz“ címzett vendéglő udvarán ugynevezett „téli kert“ állt, amely arról volt nevezetes, hogy télen majd megfagyott, nyáron majd megsült benne a nagyérdemű közönség. Hanem azért mindig tömve volt. Jelenleg a kert hátulján, porral vastagon fedett, kopott múpalmák és a hegyekről álmódó, de dézsákban nyomorgó lucfenyők között deszka alkotmány állott, amin igen hiányosan öltözött hölgyek énekeltek még hiányosabb iskolázottsággal.

Ez alkotmány, a hamis hangon éneklő hölgyek és a zongora zavaros hangja, a falragaszok szerint „Magyar Daltársulat“ nevet viselt.

Jelenleg a társulat csillaga Bella kisasszony bájolta el a jobbára férfiakból álló társaságot nem annyira a hangjával, hanem inkább mélyen kivágott ruhájával s gyakran mutogatott csipkés nadrágjával.

A direktor-karmester ádáz dühvel döngette a boldogtalan zongorát és rettenetes pillantásokat vetett a hamis szemű és hamis hangú leányra, aki fumigálva igazgatója zongoráját, — hol előtte, hol alatta, hol felette járt az énekléssel s kétségbeejtő hidegvérrel kacintgatott egy sarokban ülő, hangos társaságra, amely katonatisztekéből állott. S ő nagysága mindent elkövetett, hogy a huszárok figyelmét magára vonja, ami sikerült is, amikor rekedten, de hatalmasan megemelt szoknyával elkezdte énekelni az elcséptelt keringőt:

„Londonban van sok fényes utca“...

A tiszték mosolyogva s halk megjegyzéseket téve nézték a hölgy küszködését s mivel látták, hogy nemigen boldogul, minden röstelkedés nélkül kezdtek segíteni neki, énekelve a keringőt.

A katonák a Gyergyókeresztesi Tarr Ákos főhadnagy ur legényi „halotti torát“ ünnepelték, aki szótfogadott a kapitánynak s már ma este megtartotta a könnyelmű élettől való bucsuzkodó lakomát.

Lohonczy hadnagy, akit azzal gyanúsítottak a századnál, hogy „Mars“ álnév alatt tárcákai ír a lapoknak, egy emlékiratot olvasott fel a kompániának, a mitől azok oldalnyilallást kaptak és nevető görcsöket, pedig a címe meglehetősen szomorú volt: „Egy halálra ítélt utolsó napjai“, de a tartalma tele volt minden szemenszedett gazemberséggel s a piocén korszaktól napjainkig kitalált csipkelődésekkel, mikkel valaha vőlegény-embert lehetett szekirozni.

De Tarr főhadnagy boldogan mosolyogva hallgatta a rovására kacagókat s a sunyi Lohonczy halk felolvasását s ezenközben feketekávé itatott egy mellette széken ülő fertelmes nagy pisze orru buldog kutyával, amely Hamlet névre hallgatott s kéjesen hunyorgatott a szemével és nyalta a száját a fekete kávé után.

Egy kadétörmester már meglehetősen be volt rugva és bizalmasan fordult a főhadnagyhoz s a részeg emberek bárgyúságával vigyorgott:

— Főhadnagy ur te, fogadjunk, hogy Bella kisasszony sejti, hogy elvesztél a mai nap után az ő számukra s azért keresi ma este folyton szemei nyílával az Achilles sarkat rajtad.

— Meglehet, nevetett a főhadnagy, hogy ez a hölgy az én sarkamat keresi, de a nyilai téged talál-

nak. Köszönöm fiú, hogy e hareban „melled volt a véd-paizs“, — mondá hamis páthosszal. Áldozatkész-ségedért kivisszük, hogy ez a „legszebb rózsaszál“ neked virítson. Látom, hogy a hideg lel érte. No ne restelkedj, kölyök koromban én is csak ilyen voltam, ha szoknya közelébe jutottam.

A kadét sértődve állt fel és a berugottak naiv-ságával mondta:

— Főhadnagy ur kérlek, azt hiszem, hogy e sértés után, szíves leszel holnap a lovagló iskolában reám lövöldözni s aztán én is te rád...

Lohonczy a hadnagy rászólt a fiatal emberre:

— Kadét! Ül le, annyit mondom és igyál vagy kacsingass Bellára, vagy dalold a Bob herceget, de bolondokat ne beszélj, mert elkardlapozlak.

A kadét leült és meggyalázott emberekről mormogott, akiknek az önkény nem ad elégtételt. De mikor az éneklő hölgy az asztalukhoz jött tányérozni s neki sikerült megcsípni a Bella kisasszony telt, mezítelen karját, kibékült a világgal és a főhadnaggyal is.

E pereben egy huszárkáplár jelent meg a téli kert ajtajában, mentésen, patrontással, valami napos s egyenesen a tiszték asztalához sietett. Rettenetesen összevágta a sarkantyúit és tisztelgett. Aztán kemény, de halk hangon, hogy az odafigyelő többi vendégek meg ne hallják, recsegte:

— Főhadnagy urnak alásan jelentem, kapitány ur, a deres agyon lütte magát. Tessenek a lakására jönni, az ezredorvos ur izente.

A tiszték először elhülve néztek egymásra, aztán pedig, mint akik nem bírják elhinni a dolgot, fordultak a káplárhoz; különösen Tarr volt halálsápadt, mikor a káplárt kérdezte:

— Mit mondasz?... A kapitány?... Schmidt?..

A káplár észbekapott, hogy az elébb nem jól fejezte ki magát, a századnál szokásos nevének említve a kapitányt. Sietett kiigazítani a hibát.

— Jelentem alásan, igen is a Smity kapitány ur lütte agyon magát. Az orvos ur most kötötte fel az állát.

A tiszték felálltak. Elpárolgott a fejükből egy pillanat alatt minden mámor. A kardjaikat felkötötték és szó nélkül mentek a kijárat felé, de Tarr alig bírt a lábán járni.

— Schmidt, Schmidt, mormogta. Ilyen eset!...

Bella kisasszony pedig a pódiumon mérgesen rikoltozta utánnuk a keringőt, mitem törődve a gik-szer halmazsal és a zongorázó igazgatóval, aki azt sziszegte föl neki, hogy ha nem figyel, lehúzza a félhavi gázsiját. Ő csak az elmenő tisztet látta s mint a héja az elfutó csirkére, úgy nézett utánnuk.

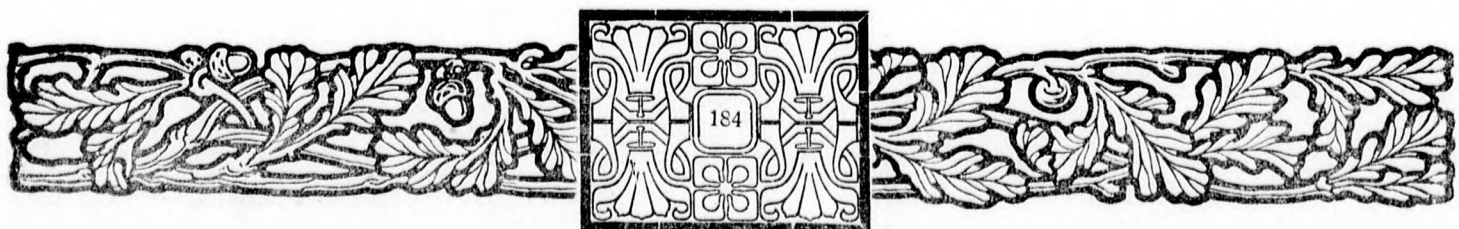
A tiszték pedig elmentek a kapitány lakására.

Az ezredorvos fogadta őket és Mátyás a huszár, aki siratta szegény a jó gazdát.

Az öreg doktornak mintha fojtogatta volna a torkát valami, mikor azt mondta:

— Nézzétek, Schmidt, a derék fiú, ninesen többé!...

(Folytatjuk.)

Abrányi Emil költeményei.

Abrányi Emil költeményei. 1877–1903. Singer és Wolfner kiadása Budapest. A költő arcképével. 317 oldal. A Budapesti Hírlap nyomása. 1904. Ára 3 korona.

X.

Befejező rész.

A kötet második szakaszában az elbeszélő, helyesebben a hatásos szavaltai költemények vannak, melyek egy-egy nemes gondolat, gyöngéd érzés, finom ötlet feldolgozásával hatnak. Ezek többnyire Abrányi régiebb alkotásai. Meleg szívű, síró, mosolygó, fenszárnyaló szép versek. Kár, hogy a fenséges eszmék kifejezésére — a szatira nagyon is aláhúzott hangsúlyozású kiemelésével — tömördek köznap, idegen szót halmoz össze a költő.

Ezután következik a gyűjtemény legterjedelmesebb része: a szerelmi költemények sorozata. Margit e sorozat címe s záró jelben odatette a költő, hogy dalok a fészekből. Valóságos pacsirta-fészek ez, lent van a fű közt a mező zombékjának árnyékában, hová a vihar nem hat el. A zúgó szelek odafent rázhatják, téphetik a sudar fákat, taszigálhatják le a mohos sziklákat a mélységbe: minderről semmit sem tud a föld ölen a szerényen meghúzódó pacsirta fészek. Őszintén megvallom, jól esik a gyöngéd hitvesi hűség, a szelíd hódoló e csendes turbékolása az est homályában. Mindamellét szerelmi líránk gyöngyei közt csak kavicsok e versek, melyekben kevés az általános költői érték. A költő kedves emlékei lehetnek, de az olvasó lelkében nem keltik a rokonérzés visszhangját. Már pedig a szerelmi dal akkor igazán értékes, ha annyira egyéni és lángoló oly mértékben közvetlen, hogy milliók érzéseit fejezi ki.

Haza, Szabadság, Ember a következő három szakasz címe. A cimben a tartalom. De csodálatos rokonság van e három ciklus költeményei közt. Mindegyikben feltűnő a közös ismertető jel, az a teljesen jellegzetes egyéni vonás, mely Abrányi Emil költészetét oly világosan jellemzi s mely az emberiség örök eszményeiért való rajongásban, a gyöngék, elnyomottak dédelgetésében, a zsarnokságok határtalan gyűlölésében nyilvánul.

Ezek egyúttal Abrányi legnépszerűbb költeményei, melyeket az egész ország ismer, szeret és szaval.

Én megvallom általában többre becsülöm az olyan költői alkotásokat, melyek nem szavalhatók. A szónokiasság rendesen megfosztja a verset közvetlensége szemérmés bájától. A hamva, a himpora vész el annak a versnek, melylyel ki lehetne állni a piacra a tömeg elé. Valamely finom érzékenységre van szüksége az igazi versnek. Olyan legyen a költemény, mint a harmatos mező. Vagy mint a tűzhányó vul-

kán. Csak ne legyen jó keletű kedvelt cikke a mindennapi fogyasztásnak.

Különösen ma, a napihír-költészet ez illúzió-tépő korában, mikor minden ujságba való, kérész-életű napi eseményről rímet faragnak a hírlapíró-verselők.

Ám ezt csak nagy általánosságban mondom.

Abrányi Emil költeményeinek nagyobb részére ezek a megjegyzések nem találók. Az ő költői egyéniségének az a páratlan kedves vonása, mely az eszményiség világába emel, Abrányi minden versén keresztül csillog.

Szinte látja az ember a magányt kereső, a gondolataiba mélyedő, a fenségesért rajongó költőt, a ki külön világban él, a költői álmok, az eszményiség világában. Abrányi szocializmusa valósággal nem a tomboló szenvedelem kitöréseiben nyilvánul, hanem abban a méla elbusulásban, mely a földi vándorlás sivárságai közt mindig csak a szépért, magasztosért hevül, de mindig ezeknek pusztulását siratja. Haragja, boldogsága, kétségbeesése, vallásos megnyugvása, hazafias lendülete, általános emberi feljajdulásai mind, mind ugyanegy forrásból erednek: az élet hiábavalóságának felismeréséből, az elnyomottak szeretetéből.

Talán a mi viszonyaink közt szokatlan aprólékoskossággal szóltam e kötet gyöngeségeiről és erejéről.

Végső eredményében azonban ítéletem mégis csak kedvező Abrányi Emilre. Költő abban a ritka értelemben, a hogy ma már felette kevesen érdemlik meg. Szubtilis lélek, tele nemes finomságokkal, melyeket a rövidlátó észre se vesz, még akkor se, a mikor Abrányit szertelenül magasztalja.

Én élvezni akartam a virágot, színét, illatát, a kelyhén ringó harmatosságában, zavartalanul. Ezért gyomláltam ki a virág mellől a dudvát.

És a mikor a virágos kerten elandalgok, önkéntlen hálát érzek a tiszta élvezetért, a valódi gyönyörűségért, melyet lelkemnek ez a kötet szerzett.

Érdeme a Singer és Wolfner kiadó cégnek, hogy olcsó, csinos, népszerű kiadásban adta ki Abrányi költeményeinek e válogatott gyűjteményét. A szép kötet méltó az elterjedésére s a költészet barátait, hálás híveit növelheti minden olvasójával.

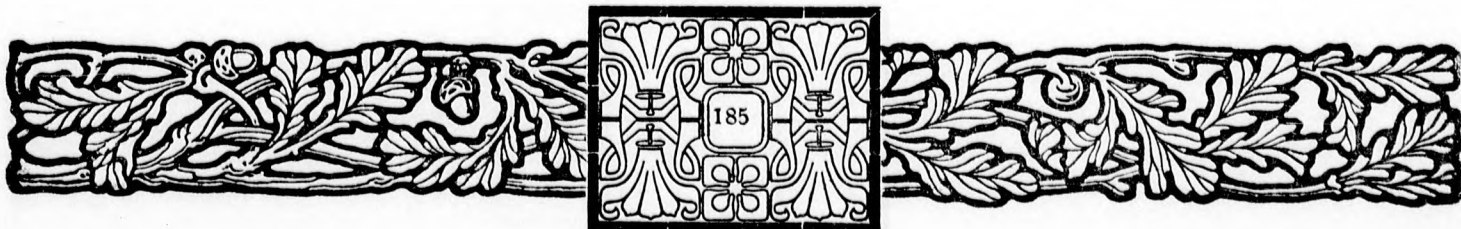
Petur.

Nehéz percek.

Irta: Váradi Ilonka.

Az asszony oda támaszkodott egy karsu, magas állványhoz, melynek a tetején bronzból, remek kis Szent-György szobor állott. A kezét összekulcsolta a keblén, a szemét lehunyta, az arca halvány volt.

Szemben vele állott a férfi, alázatosan lehajtott fővel. Az ajkán még ott égtek egy félig elmondott vallomás visszafojtott szavai. Hallgatott. Egyiknek sem volt bátorsága kimondani, mit legjobban szeretett volna. Végre a férfi szólott, lágy, kérő hangon:

— Mária! ne haragudjon, hogy elmondtam. Nem bírtam tovább. Ugy éreztem megfullaszt a szó, ha magamba fojtom. Két éve titkolom. Két éve naponta legyőzöm önmagamat. Megbántottam? Szóljon — mondja, hogy megbocsát, hiszen úgy szeretem.

Az asszony halkán felsohajtott, aztán felnyitotta a szemét. Csodálatos nagy, dióbarna szemei voltak. Oda nyujtotta a kezét a férfinak:

— Nem haragszom. Most pedig menjen el — menjen el és ne jöjjön soha többé vissza.

— Megtiltja, hogy néha lássam? Az nem lehet. Igérem, soha szerelemről nem beszélek, csak engedje, hogy mellette lehessen néha, hogy a hangját halljam.

Az asszony végig simította a homlokát:

— Nem lehet, nagyon szenvednék.

— Gyűlöl?

— Nem! Nem!

— Hát akkor?

— Félek —

— Tőlem fél?

— Magamtól félek.

— Akkor szeret.

— Szeretem.

A férfi arca felpirult az örömtől erre a szóra. A tekintete lángban égett. Forrón, hosszan csókolta az asszony kezét. A lelke minden vágyát, a szíve minden érzését egy szóba öntötte:

— Mária!

Mária elvonta lassan a kezét és halkán, határozottan mondta:

— Menjen el.

— Elmegyek, de velem jössz.

— Én maradok, mert nekem itt a helyem.

— Hallgass meg. Szeretlek. Nem úgy, mint másnak a feleségét szokás szeretni, máról holnapra, elmuló, kialvó szerelemmel. Nem úgy. Hanem szeretlek, a hogy a férfi csak egy nőt szerethet komolyan, igazán, nagyon. Az életem minden vágya, reménye vagy, Mária! Te is szeretsz, azt mondd. Az én boldogságom a tied is. Gondold meg, van-e jogod két életet tönkre tenni, egy ósdi felfogás, egy babona miatt? Érts meg jól. Nem kívánom, hogy szeretetemért feláldozod büszkeségedet. Várom. Bontsd fel azt a köteléket, mely máshoz csatol, töllem pedig elválaszt és aztán, ha szabad leszel, nyujtsd nekem a kezéd.

Az asszony reszketett:

— A kísértés nagy.

— Ha szeretsz, nem habozol.

— Már nem habozok — el kell hagynod.

— Te nem szeretsz, nem szerethetsz, ha így beszélsz.

Az asszony kétségbeesve nézett maga elé.

— Nagyon szenvedek.

Azután leült a földre, a férfi lábaihoz, kezébe fogta a kezét, a fejét az ölébe hajtotta és így maradt egy ideig csöndesen, szótlantul, mint egy kis beteg gyerek. Egyszerre beszélni kezdett halk panaszos hangon:

— Ne hidd, hogy nem szeretlek. Te voltál az első, az egyetlen, akit szerettem. Szeretlek úgy, a hogy csak asszony tud szeretni: titkolva, félve, remegve. Lehet, ha csak asszony volnék, elfeledném érted mind azt, amit becsülök. Megfognám a kezédet, mennék veled el messzire, a szegénybe is, ha kellene a nyomorúságba is és boldog lennék. De én nem csak asszony vagyok, hanem anya is. Van egy kis fiam. Egy mosolygó édes kis fiam. És az asszonynak el kell feledni minden vágyát, el kell temetni minden reményességét — ha az asszony szemben áll az anyával. Én már elkéstem attól a boldogságtól, melyet a szerelmed kínál — korábban kellett volna jönnöd.

— Hozd magaddal a fiadat.

— Azt hiszed adná az apja, kinek a szemefénye. És ha el is lopnám tőlle, mit mondanék neki ha meg nő? Hogy magyaráznám meg neki, miért szegte meg az anyja a fogadását? Magam tanítsam meg arra, hogy ne higgyen az anyjának? Azt mondom neki: az apja nem volt elég jó, elég derék. Hazudjam neki talán? Hazugsággal neveljem és reszkessek attól, hogy egyszer megtudja a valót és akkor meggyűlöl engem az anyját.

A férfi nyugtalanul kérdezte:

— Akkor mi lesz belőlünk?

— Te meggyógyulsz, én belőlem pedig lesz egy csendes, szomorú asszony.

Mária felállt és behozott a szomszéd szobából egy rózsaszínű babát, ki nevetve simult hozzá.

— Egy csöpp gyerek: nagy hatalom.

A férfi közelment az asszonyhoz. A tekintete perzselt.

— Nem lehetnénk boldogok titokban —

Az asszony szomorúan nézett rá:

— Ezt nem kellett volna mondanod. Az én életemhez nem szabad a hazugság egy szikrájának se férköznie, különben nem tudnék a fiam ártatlan szemébe nézni.

— Mária, te szent vagy.

— Anya vagyok, barátom.

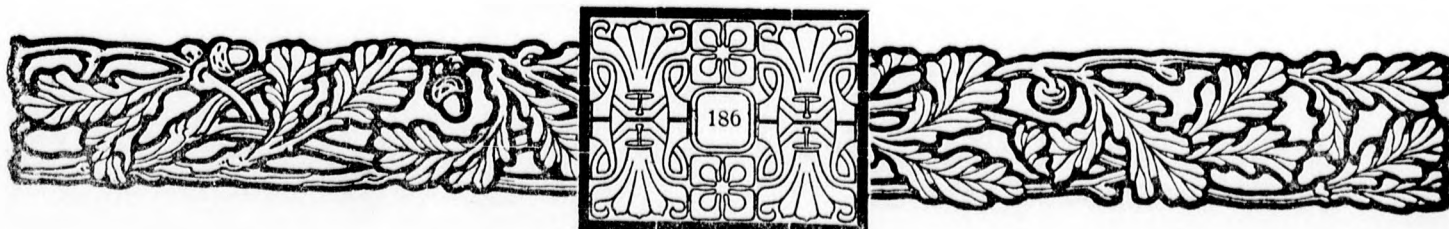
— Tehát megyek.

Az asszony a gyermekére nézett:

— Igen. El hágy —

— Ne jöjjenek vissza soha?

— Soha? Az a végtelenség. De vissza kell jönnöd — majd — majd ha mind a ketten meggyógyultunk.

A férfi újra odament egészen közel hozzá:
 — Csak egyszer, csak egyszer hadd csókoljalak meg.
 — Aztán elmégy?
 — Elmegyek.

Mária lehunyta a szemét és oda nyujtotta a homlokát. Egy percig egymáshoz simúltak hárman: a férfi, az asszony és a gyerek. A másik percben, lassú, vontatott léptekkel indult a férfi az ajtó felé, — a hogy ígérte. Mária nézett utána kábultan, zavartan. Aztán hirtelen őrült gondolata támadt: vissza hívja. . . Utánna szalad. Amit az imént beszélt, az hazugság volt mind, csak egy az igaz, csak egy a való, hogy szenved. Az ajkába harapott, hogy fel ne kiáltson. Ez csak egy percig tartott, de ez a perc hosszú volt nagyon. Aztán letette a gyereket az öléből és halkán mondta:

— Nagyon erős vagy, kis fiam.
 És sírt, sírt . . .

Guliver és a törpék. Gulivert megkötözték a törpék, mikor elaludt. Megkötözték először, aztán rámasztak. Ki ne ismerné e mesét? És a tanulság? Törpék közt résen kell lenni, nem szabad elaludni még egy percre sem, mert a törpe sohasem békül ki azon gondolattal, hogy valaki nagyobb mer lenni nálánál.

Lányi Ernő.

A JÓ ISTENT ÉN . . .

A jó Istent én arra kérem:
 Áldjon meg téged, kedvesem!
 A boldogság nyomon kísérjen,
 S az én sok fájó szenvedésem
 Sebet ne üssön sziveden!

Ha meghalok s a tiszta, fényes
 Mosolygó égbe felmegyek:
 Az Istentől csak annyit kérek:
 Szeressen úgy mindenki téged,
 Mint ahogy én szerettelek!

Krúszely Erzsike.

Tehetségtelen gonoszok. A sajtóban és irodalomban, de a közéletben is sűrűn szerepelnek, sőt befolyásra, hatalomra tudnak szert tenni olyan alakok, a kik merőben tehetségtelenek, amellet rossz májű, suta kezű, nyavalyás lelkű gonoszok. Ez a legérthetlenebb jelenség. Egyben pedig az ilyen szereplőknek nincs semmi létjoguk. A jó fiú, aki ostoba, ez még hagyján. Az ember mosolyog számárságain és eltűri, ha kissé nagyobb a füle, mint a mekkorát a legbitorabb migászi süveg eltakarhat. A lángelméjű zsványban is találhat a világ kedves vonásokat és számára mentséget. Végre is — lángeze van! De a számár gonoszok faja utálatos. Ezeket seprűzni kellene, jászolhoz allítani, szecsára fogni . . . Pedig uramfia, tán ezek vannak legtöbben a világon!

Megállj német! . . .

Főnn a mennyben vígan vannak,
 Borát isszák jó Tokajnak
 Az angyalok töltögetnek,
 Jókedve van az Istennek
 »Huzd rá fiam Dankó Pista!«
 — Szól az Ur s a bort kiüssza —
 Magyar nőtát, vigat Dankó!
 Huzd rá fiam, lesz majd bankó!«
 A cigányok hegedülnek,
 Az arcok mind felderülnek.
 Egy arc marad csak szomorú,
 Egy arcon ül csak még boru,
 Az Ur mellett jobb kéz felül
 Legkedvesebb embere ül.
 Huzhat Dankó bármily vigat
 Ez az ember csak nem vigad.
 A fején már alig van haj,
 Lekaszálta a sok bú, baj.
 Oly bánatos, halvány arca,
 Mély barázdák vannak rajta.
 Mikor az Ur észrevette,
 Hogy busul ez agg mellette,
 Így szólt hozzá: »Kedves fiam,
 Mért vagy oly búsz? Mond, hadd halljam!«

»Hogy lehetnék Uram vidám,
 Ha eszembe jut szép hazám!«
 »Ejnye, mindjárt mond meg nekem,
 Ki bántja jó magyar népem!«
 »A szomszédja bosszantgatja,
 Rut féregként csipi, marja.
 Hej mikor még otthon voltam
 Utoljára . . . negyvennyolcban!
 Beh másként ment akkor minden
 Jobb szeretettel minket, Isten!
 Kinjába a földét vágta,
 Ugy sajgott az osztrák háta,
 Fölkelt a nép a nevemre:
 »Kossuth Lajos azt izente«
 A tűz minden szívet átjárt
 S eláztuk az osztrák császárt . . .
 De most már nem kedves néked
 A te derék magyar néped,
 Mert ha néked kedves volna,
 Ott lenn annyi köny nem folyna!
 Borus az Ur ábrázolja,
 És válaszul ezt húzatja:
 »Megállj, német, majd megbánod,
 Hogy a magyart mindig bántod!«

Somogyi Béla.

Márkus Emilia a — Népszínházban. Érdekes, szinte kalandos tervvel foglalkozik a Népszínház igazgatósága. A színház tavaszi műsorának élénkítése céljából felkérte Márkus Emiliát, a Nemzeti Színház kiváló művésznőjét, hogy vendégszerepeljen a Népszínházban. Kezdetben arról a furcsaságról volt szó, hogy a művésznő a — „Bob herceg“ cimszerepében, persze az énekszámok kihagyásával, lépjen a Népszínház közönsége elé, most azonban egy Andersen-meséből készült új darabot választottak ki a számára. Vidor Pál igazgató írásban már meg is kérte Somló Sándort, a Nemzeti Színház igazgatóját, hogy engedélyezze Márkus Emilia népszínházi vendégszereplését. Somló Sándor, mint értesülünk, a kért engedély megadását megtagadta ugyan, de ez még nem jelenti a különös színházi pikantéria tervének elejtését, a meny nyiben a Népszínház vezetősége most a belügyminiszteriumhoz beadott kérvényében ismételte megkérését.

Tóth Klára.

Nagynénak levele jött vasárnap délben
Tanító fiától, rózsaszín pecséttel.
Apró gyöngybetűkkel írva a levélre:
„Özvegy Nagy Pálnénak tulajdon kezébe.“

Jön az atyafiság, alvégi, felvégi;
Egyik a levelet, másik Nagynét nézi.
Találgatják egyre: vajj' mit mit írhat benne?
— Hej, ha köztük egy is írásttudó lenne.

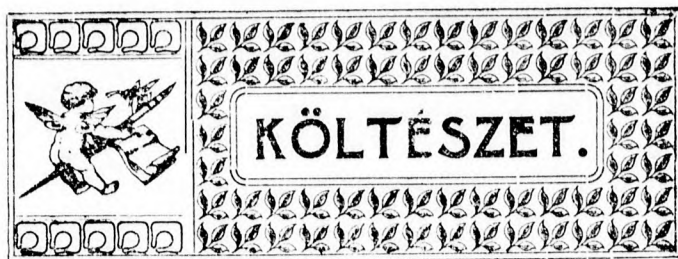
Felbontják, forgatják, ki balra, ki jobbra,
Egy arekép esik ki belőle a porba:
— Gyönyörű, mosolygó úrilány areképe, —
Egyenest Tóth Klára lábai elébe.

Tóth Klára felveszi... csak nézi... csak nézi...
Meghasad a szíve, azt érzi, úgy érzi.
Olvadni nem tanult, s csak leborul sírva:
Ő már tudja, mi van a levélben írva!

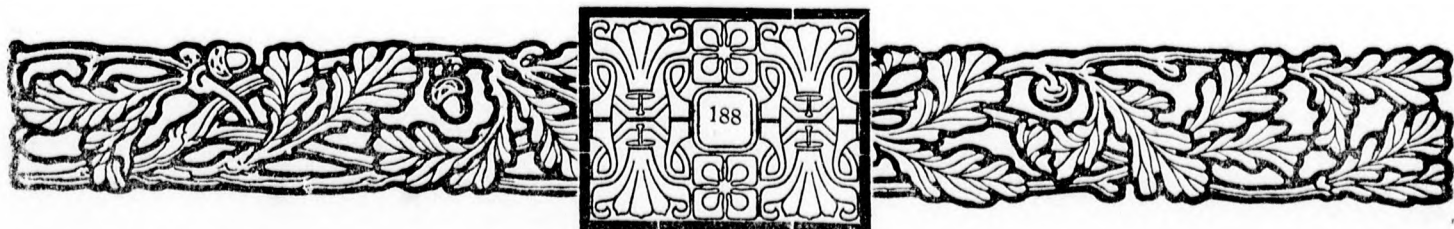
Karaszy Ödön.

A pályázó pálya. Magyar hazánk a furcsaságok országa. Több nap, mint kolbász és több bizottság, mint ember. Annyi a bizottság, hogy a fele ráér azt határozni, hogy majd legközelebb határoz. Aztán a pártok! Két kakas a dombon hogy pártoskodik, ez nálunk már nem is feltűnő. Hiszen itt a pártonkivüliek is pártot alakítanak. De valamennyi furcsaságunk közt a legkülönösebb, hogy Magyarországon sínpálya nélkül futó vonatokat terveznek és tömérdek a képesített pályázó, aki abból tengődik, hogy mindenre pályázik. A pályázók milliói külön társadalmi osztályba sorozhatók. Az írói pálya pedig nem pálya, mert aki rajta ácsorog, akár éhen halhat. Ellenben aki az írói pályán nem tesz egyebet, csak pályázik, egyre pályázik, az aranyakat rak zsebre. Annyi irodalmi pályadíj együttvéve az egész világon sincs talán, mint boldog hazánkban. Az irodalmi pályázat valóságos pálya. Tessék csak megfigyelni: állás ez, mely rendszeresen be van töltve. Egy időben a Teleki-pályázatok stallumának Szigligeti volt a megyés püspöke. Aztán Csiky következett, majd Somló. Most a Kóczán-féle pályadíjak kinevezett fogalmazója Földes Imre, aki minden évben ír egy Kóczán-darabot és 100 aranyat nyer vele. E koszorús művek közül még egy se jelent meg könyvben, se színpadon. Valószínű, hogy a szerző egy-egy pályadíj fölvétele után a nyertes darabot a tűzbe dobja. A pályázói pálya morálja tán az, hogy: a mű megtette kötelességét, — kályhába vele!

A Mészáros-pályázat. A negyedízben kitűzött 2000 koronás jutalmat az idén sem adta ki a bíráló-bizottság. Ábrányi Emil részletes jelentése, a kiemelkedőbb pályaműveket behatóan ismerteti és bírálja. A jelentés szerint: a dícsérettel kiemelhető és több-kevesebb módosítással színrehozható pályaművek száma hat. Címeik szerint a következők: Enyészet, A gyáva, Mintaasszony, A két Eresey, Hajótörés, Katinka. — Az Enyészet megfordította Schiller Don Carlosának: az apa szereti el a fia feleségét. De a fiu meghal, mielőtt a bűnös szerelmesek valósággal elbuknának és a halott emléke gyászos válaszfalat von kettejük közé. Ügyes, talentumos drámaíró műve, de a téma olyan nehéz, hogy meggyőző kidolgozásához nagyobb költő, finomabb lélekrajzoló kell. Társai közt ez a szerző épít legbiztosabban. Van egy-két hatásos, szép helyzete és szerepei többnyire hálásak. A gyáva szerzője korszerű, aktuális tárgyat dolgozott föl. Darabja komoly és rokonszenves plaidoyer a párbajmánia ellen. Irányzatánál fogva hasznos darab, de abban a súlyos hibában szenved, hogy nem tudja kényszerítő erővel motiválni a döntő fordulatot. A mintaasszony a kisiparos-világ alacsonyabb régióiban mozog. Egy kisasszonynak nevelt iparosleány erkölcsi elzüllesztését egészséges realizmussal rajzolja és a darab befejezése drámailag hatásos esattanó. De a motiválás itt is javításokra, pótlásokra szorul. A két Ereseyben a szerző a becsületes kereskedőt állítja szembe a frivol mágnással, aki üzlettársa lesz a kalmárnak és szeretője a kalmár feleségének. Ez a mű két első felvonásában igazán érdekes társadalmi darab a mi világunkból. Jól jellemzi a kereskedő feleségét, a hiú, parvenü asszonyok ama fajtáját, mely mágnás romantikára sovárogo. De a harmadik felvonásban hanyatlak, a negyedikben végképp elgyöngül a darab. Befejezése teljesen el van hibázva. A Hajótörés egy költő tragikumát tárja elénk, akit megront a kor nyavalyája, a stréberkedés. Ebben a pályaműbee jeles írói kvalitások vannak, de a szerző kezdőnek látszik a drámaírás terén. A Katinka kitűnő első felvonással szolgál. Nagyon kedvesen festi egy falusi plébános arany-miséis jubileumát. A darab ott romlik el, ahol komolyra fordul. A színpadon éretlen, de egy és más szempontból figyelemre méltó pályaművek közül még tíz darabot emel ki Ábrányi Emil jelentése. Ezekben sikerült, sőt néha meglepően jó jelenetek kavarnak kiáltó izléstelenségekkel és a jellemrajz kegyetlen difformitásaival.

TUDOMÁNY.

A jövő tápláléka. Marcelin Berthelot, a híres kémikus egy folyóiratban rendkívüli érdekes cikket ír a jövő táplálékáról. Berthelot azt hiszi, hogy jövőben kémiai úton fogják készíteni az éledeleket és ez már csak rövid idő kérdése. Az élelmiszerek három osztályba sorozhatók: — zsirtestek, cukrok és szén-hidrátok — és fehérjetestek. Még csak az utóbbiakat nem tudják vegyi úton készíteni. Minthogy ma már egy csomó festéket és parfümöt, amiket nemrég még növényekből állítottak elő, mesterségesen, kémiai úton készítenek, akképp nem sokára a maiaknál sokkal táplálóbb ételeket fognak gyártani a vegytan segítségével. De, azt mondja Berthelot, óvakodni kell attól a tevés hittől, hogy a kémiai éledelek pasztillák, vagy kis táblácskák lesznek. Az ételek terjedelme és súlya mindig jelentős tényező lesz az emberi táplálkozásban.

Anélkül, hogy Berthelot értekezését készpénznek vennők, nem tartjuk lehetetlennek az állításait. Ha a tudomány tényleg képes lesz az állattenyésztés és földművelés megkerülésével olesó és ízletes ennivalót teremteni, egy ilyen esetleges találmány történelmi fontosságát egyelőre megmérhetetlennek kell tartanunk. A termelés és fogyasztás között fenálló viszony óriási változása következne be utánna épen a szegényebb néprétegek javára. Az agráriusok konzervatív irányú hatalma egy csapásra megsemmisülhetne, a gyáripár eddig képzelhetetlen fellendülése százezer számra toborzana munkást a kiscgazdák és a földművesek soraiból. A megnövekedett ipari tömegek megélhetése óriási módon megkönnyebülne s a megélhetés ilyen megkönnyítése szellemibbé tenné az embernek ma majdnem teljesen anyagi életét is.

SZINHÁZ.

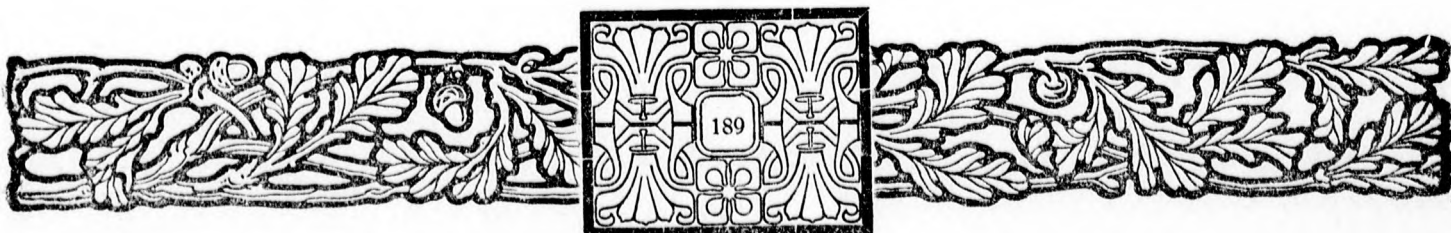
A debreceni színház sorsa a napokban dől el. A városi tanács hat évre hirdetett pályázatot s három igazgató vesz részt a versenyben: Makó Lajos, Zilahy Gyula és Nádasy József. Az első valószínűleg az utolsó percben visszalép, mert elfogadja a meghívást a szegedi színház átvételére, a második, mint színház igazgató nem jöhet számításba. Nagyon válságos hely-

zetbe jutna a színház, ha Zilahyra biznák a sorsát. A jövő embere tehát *Nádasy József* a pécsi nemzeti színház szerencséskezű, áldozatkész, művészi érzékű s rendkívül törekvő igazgatója. Rövid igazgatói pályáján nagy eredményeket ért el. A pécsi színház ő alatta a ragyogó virágzás arany korszakát éli. A debreceni színházért versenyző pályázati kérvényében is két hatalmas eszme vezérli ezt a fiatal, buzgó, derék igazgatót. Elsőben a művészi cél, melynek érdekében évenként mintegy 4000 koronát ajánl fel a színügyi bizottságnak. És pedig 1000 koronát egy eredeti népszínmű jutalmazására, 1000 koronát egy Debrecen multjából vett tárgyú látványos színműre, továbbá 500 koronát legtörekvőbb színészének megjutalmazására s 1200 koronát a bizottság rendelkezése szerint megjelölendő művészeti célokra. Ezenkívül egész új nézőteret épít a színházban 260.000 korona költséggel. A színházban most kevés a páholy, ezt sürgeti a művelt közönség, mely nem kaphat páholyt. Továbbá a karzati közönség ugyszólván semmit se lát. Ezen a két főbajon segít a Nádasy ajánlata. Nemhihetjük, hogy a színházat másnak adják. Ha pedig Nádasy lesz a debreceni igazgató, ez a debreceni színészet művészi irányú felvirágzását jelenti.

Sopron és a német színészet. Sopronból jelentik, hogy a város 1905. évi virágvasárnapjára fölmondta *Blazel Pál* német színigazgató szerződését. Ez az elhatározás következménye a minap Sopronban megtartott ankétnek, melyben kimondották, hogy 1905. őszétől kezdve ötfélfelhónapos lesz Sopronban a magyar színházi szezon. Sopron város hazafias határozatával véglegesen utnak eresztette a német színészetet.

Irodalmi Körök

Az eperjesi Széchenyi-Kör évkönyve. Az eperjesi Széchenyi-Kör, a mely a vidéknek egyik legtevékenyebb kulturegyesülete, most adta ki 1903-iki évkönyvét dr. Wallentinyi Samu tanár szerkesztésében. Az évkönyv első helyen közli dr. Berzeviczy Albertnek, a kör védőjének megnyitó beszédét, melyet a miniszter a kör Rákóczi-ünnepén mondott. Ugyancsak a Rákóczi-ünnepen szavalták el Csengey Gusztáv „A hadak csillaga” című költeményét. Ez is helyet talált az évkönyvben, csak úgy, mint Tahy József elnöknek üdvözlő beszéde. Az évkönyv egyéb közleményei: „Az oltár körül” című pályadíjas dolgozata (Széchenyiről szól) dr. Tóth Sándornak; Bruckner Győzőtől: „A tudomány-irodalmi és erkölcsi élet Magyarországon a XV. század derekán.” A hivatalos rész egészíti ki az évkönyvet, a mely igen érdekes adatokat tartalmaz a kör egy évi életéről.

Uj irodalmi társaság alapítása. Kaposvárott a magyar nyelvnek néhány buzgó harcosa irodalmi társaságot alapít, amelynek az a nagy feladata lesz, hogy a Dráva környékén megvédje és istápolja a magyar nyelvet, amelyért mindig küzdöttünk s amelynek ügyét most különösen előtérbe állítottuk. A társaságnak „Berzsenyi irodalmi-társaság“ a neve. *Roboz* István kir. tanácsos és szerkesztő, a derék ügy mozgató lelke lelkes felhívást adott ki a társaság pártolása érdekében:

„Most folyik legerősebben a nemzeti küzdelem az egész vonalon. Közművelődési egyletek, kaszinók, intézetek, maga az irodalom fokozott erővel dobják sulyba erejüket, hogy a magyarság nyelvében meg-erősítsék.

A lengyel, a tót, a cseh, az oláh lelkesedik, küzd a nyelve, kulturájáért, csak a több mint 10 millió, államot alkotó magyar nép áll tétlenségben a fenyegető ár ellen? Azt az apáthiát, ezt a tétlenséget kell felrázni most“.

Ez a cél vezérli az alapítandó társaság vezér-embereit, akik vasárnap gyűlnek össze, hogy szövetkezve megkezdjék munkálkodásukat Berzsenyi nevében.

Az Abauj-Torna Vármegyei és Kassai Közművelődési Egyesületnek ezidőszereint kerek számban nyolcvan ujabban belépett alapító tagja és háromszázötven rendes tagja van. Tudatában annak, hogy nagy-szabású tevékenységet a szükséges anyagi eszközök nélkül kifejezni nem lehet, a választmánynak legfőbb gondja most egyfelől az alaptőke gyarapítása. Dr. Takács Menyhért elnök közbenjárására Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter kilátásba helyezte, hogy az egyesület az államtól évi segílyt kap. Támogatásért folyamodott a választmány Kassa városához és gróf Andrássy Déneshez is. Egyedül Kassán az egyesület ezer rendes tagra számít.

A gróf Vigyázó-pályázat. A Petőfi-Társaság gróf Vigyázó-pályázatára 90 lírai költemény érkezett. A bíráló bizottság, melynek tagjai dr. Erődi Béla (elnök), Prém József és Zempléni Árpád már döntöttek. A díjat egyhangulag kiadják. A jelentést e hó 26-án a Petőfi-Társaság rendkívüli ülésén Prém József terjeszti elő.

A Csokonai-Kör és a Debreceni Dalegylet f. évi április 28-án, csütörtökön, az „Arany-Bika“ dísztermében dr. Kardos Albert, a Csokonai-Kör titkárának, az előadandó darabokat ismertető felolvasása, Mácsay Sándor dal-

egyleti karnagy vezetése, Szűcs Margit úrhölgy szavalása, Nagy András úr soló-éneke, Rácz Károly és zenekara közreműködése s Csokonai-reliquiák bemutatása mellett Csokonai-Dalünnepélyt rendez a következő műsorról:

1. Nyitány, Csokonai-dalokból. Előadja: Rácz Károly és zenekara.

2. Csokonai dalköltészetét s a Csokonai-dallamok keletkezését ismertető felolvasás: dr. Kardos Albertől.

3. Tihanyi echó, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

4. Tartózkodó kérelem, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

5. A szerelem tilalma, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

6. Költemény. Csokonaitól. Szavalja: Szűcs Margit úrhölgy,

7. Esküvés, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

8. Eredeti Csokonai-melódiák, Horváth Ádámtól (XVIII-ik század.) Énekli Nagy András úr.

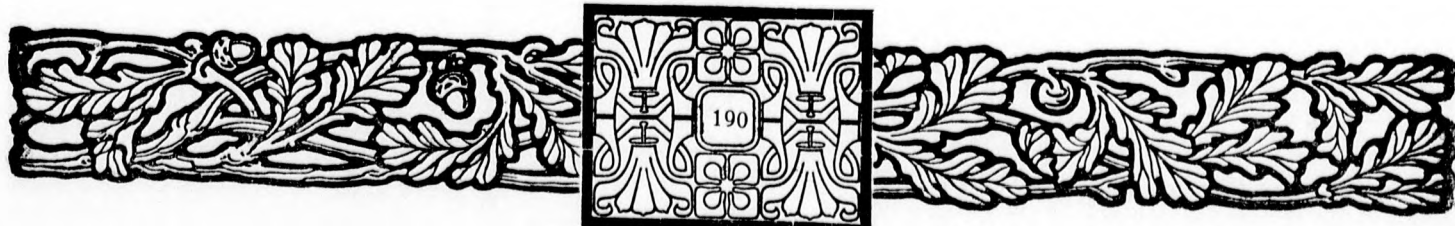
9. A csikóbőrös kulacshoz, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

10. Mér ne innánk? Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

11. A reményhez, Csokonaitól. Férfikarra írta: Mácsay Sándor. Előadja: a Dalegylet.

A „Szent-Erzsébet-Egyesület“ hangversenye. A jótékonyság és művészet szellemei karöltve jártak vasárnap este a róm. kath. főgymnasium dísztermében és betöltötték minden ottlevőnek a szívét, lelkét. Pedig sokan voltak ott; a tágas, nagy helyiségnek minden pontját elfoglalta a díszes, előkelő közönség. Vonzott a kiváló ízléssel összeállított műsor és vonzott a nemes, jótékony cél. A rendezőség nemcsak a tetemes összeget (500 koronánál többet) tevő tiszta jövedelemmel lehet — a jótékonyság szempontjából — megelégedve, hanem talán még inkább az ennél is sokkal nagyobb erkölcsi sikernél. A jótékonyság és a művészet szellemei pedig boldogan jártak-keltek ott és megihlették a nagy szerzők magyarózinak lelkét, megihlették a közönséget: innen az az emelkedett, lelkes hangulat, amelyben az egész est lefolyt.

Megteremtette ezt a hangulatot *Szűcs* Miklós dr. pompás felolvasása. Épp a jótékonyságról olvasott s fenkölt nagy érzéseivel, filozófiai gondolatmenetével ideális magaslatra emelte a könyörületet, míg ösmert érdekes előadásával egészen lebilinesel a nagy hallgatóságot. Megmutatván, hogy a jótékonyságnak alanya s tárgya egyaránt az *ember*, anyaga pedig nem a pénz, hanem a *szív*: meggyőzően hirdeté, hogy az önzésnél sok-

kal erősebb az emberiségben az a vágy, hogy ki-ki boldognak lássa embertársait is; innen van, hogy a lelkeknek felbonthatatlan kapcsa a könyörület, a szeretet, mint ahogy az anyagi világot összetartja a gravitatio. Különösen szép és új kapcsolatban említé föl Szent Erzsébetnek a rózsákról szóló gyönyörű legendáját. E csodával a közte és férje közt előállható viszálykodást akadályozta meg égi kéz. A viszálykodás magvai, ha itt-ott elszóratnának, változzanak a jótékony egyesület kezében is — rózsákká. Ezzel fejezte be a szívemelő felolvasást, melyet — méltán — szünni nem akaró tapsvihar követett. A műsornak ezen száma kiváltképen a jótékonyosság szellemének áldozott; a többi elsőbbit talán a művészetének; noha — ismétljük — a két szellem folyton karöltve járt.

Irinyi Istvánné urhölgy Székely: 21. magyar ábrándját adta elő; a tartalmas munka nemcsak technikailag, de még inkább az előadás szempontjából teszi próbára a zongorázót. De sem egyik, sem másik nehézség ki nem rihattott az előadó urhölgy játékból, oly könnyedén, oly finoman és annyi izléssel szólaltak meg ujjai alatt a témákat tevő régi, szép magyar nóták.

A következő szám ének volt. Böhmnek 85. művét, („Szeretsz-e?“) s a Bob herceg csók-dalát adta elő *Szücs Gézáne* urhölgy, igen szépen. Csengő, tiszta hangja, kedves előadása úgy megnyerte a hallgatóság tetszését, hogy kénytelen volt még ráadásul is szolgálni. Kuruc-dalokat énekelt ráadásul, époly szépen, époly kedvesen.

Fábián Margit kisasszony, kinek már sok bábért szerzett hegedűjátéka, „Boka kesergőjét“ játszotta a Zsadányi-féle nehéz, de hálás átiratban, könnyed, de a kellő helyen energikus vonókezelése nagy segítségére volt abban, hogy tiszta, kettős hangfogásával, közbeszórt pirrikatóival és a szépen kivitt üveg-hangokkal szívére hasson a hallgatóknak. A sokáig hangzó általános taps mutatta a hatást.

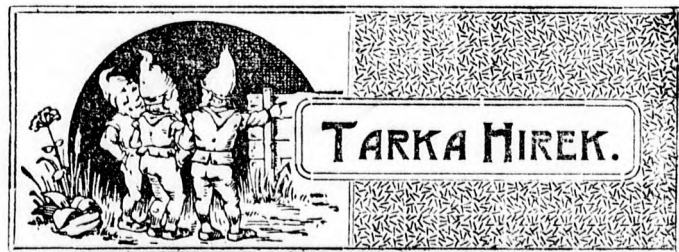
Nos, aztán *Pirkler Ernő* úr szavalt; talán elég volna ennyit mondanunk, hiszen nem szorúl magyarázatra az ő kiváló tehetsége. De „Hajnal uram“ egyszerű történetébe, amelyet E. Kovács Gyula oly tragikus-hoz illő nemes fölfogással írt meg, annyi erőt, színt, új világítást szőtt, hogy jól esik most is visszagondolnunk reá. Mint mindig, most is meg kellett ismételnie a föllépést. Akkor aztán Kiss Józsefnek „Tüzek“ című versét adta elő. A választás igen okos volt; a hatás pedig — mint már előbb is — igen nagy.

Egyik legnagyobb érdeklődéssel várt száma volt a műsornak *Hoffmann József* ur éneke. „A säekingeni trombitás“ híres dalában magas s a felső hangokban is tiszta tenorját, az „Aranyvirág“-ból vett részletben az éneklésben való eleganciáját, a ráadásul énekelt Dankó-féle dalban („Elragadta galambomat“) pedig mély érzésű előadását juttatta érvényre. A közönség zajosan tapsolta őt is.

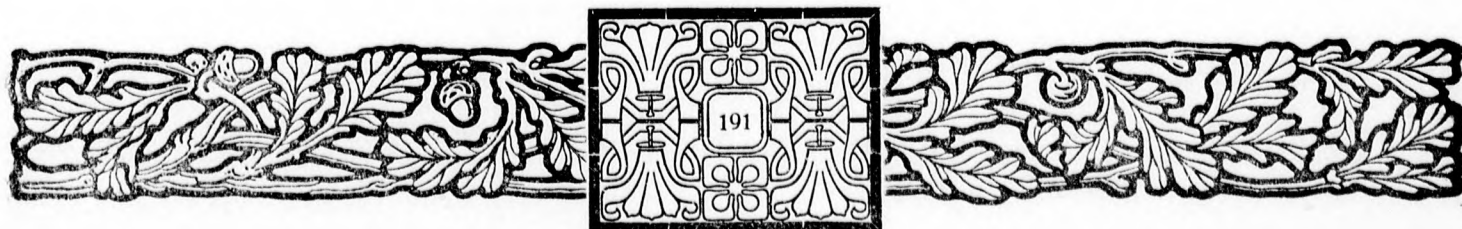
Ha elbúsultunk a Dankó bús dalán, csakhamar felderültünk, midő a bájos *Klebensberg* Margit grófnő lépett az emelvényre s élénken temperamentumosan adta elő „Az én első szerelmes levelem“ című víg monológot. Époly elragadó kedvességgel állította élénk a 16 éves bakfis bohó föllengzését, mint komikus haragját, midőn kisül, hogy az egész szerelmes levél csak — áprilisi tréfa.

Nagy dicsérettel kell megemlékeznünk azokról is, akik az ének és hegedű számokat kísérték. *Hoffmann* Margit kisasszony és *Ujfalussy Géza* dr. úr egyaránt megérdemlik a dicséretet. Az előbbi *Fábián* kisasszonyt, az utóbbi pedig *Szücs Gézáne* urhölgyet kísérte zongorán, mindketten igen ügyesen kellő discretióval és kellő színezéssel, *Magyarieék* pedig (Köz-tük a kis primás is!) *Hoffman József* urat és *Szücs Gézáne* urhölgy kuruc-dalait kísérték igazi művészzel.

A műsornak első és utolsó számát a katonai zenekar játszotta *Krause* karnagy vezetése alatt. *Mendelssohn-Bartholdy* „Szentivánéji álom“ nyitánya, — az első szám, — és *Bach*: „Nagy magyar ábrándja“, mely az estét berekesztette: egyaránt precíz, összevágó előadást nyertek. Kár, hogy a fuvó hangszerek hangolásában (s nem a játékban!) némi dissonantia tévedett. A hatás azonban így is mély és nagy volt, s közel állott a teljes művészi hatáshoz. A közönség legnagyobb részét végig lekötötte a zenekar játéka a a meglehetősen hosszú műsor utolsó számában is; akik pedig azt a néhány percet már be nem bírták várni, nem csak az ott maradtakat zavarták, hanem magukat is megfosztották a *Bach* remek muzsikájának élvezetétől. Különben igaz, hogy elég művészi élvezetben lehetett részük addig is, mert az este elejétől végig nagynn előkelő színvonalon állott. Sok ily sikert kívánunk a Szent-Erzsébet-Egyesületnek!

A japánok írása. A japánok írása, ugy mint a kínaiaké, idiografikus, azaz a szavakat nem állítják össze egyes alapelemekből, hanem képekkel jelölik. Így tehát rengeteg sok betű, jobban mondva szójegyek léteznek, ugyanannyi, mint ahány japán szó. Éppen azért igen ritka az a kínai, aki teljesen bírja az írás és olvasás mesterségét és az ilyen mindjárt hatalmas tudós számba megy. A japánok írása annyival jobb, hogy ez már szillabikus, azaz minden szótagnak van egy-egy jegye. Így aztán mégis valamivel egyszerűbb, mint a kínaiaké. Legújában alakult Japánban egy egylet „Romajikai“ címen, amely a latin írásmódot

akarja meghonosítani. Csakhogy igen nehéz olyan népnek, melynek fogalma sincsen az alfabétáról, megtanítani a szavaknak betűkre való bontását. Éppen ezért az egylet igen nagy akadályokkal küzd és eddig jóformán semmi eredményt sem ért el. Hozzájárul, hogy a japánok, bármennyire fogékonyak is az európai műveltség iránt, mégis ragaszkodnak hagyományaikhoz és csak addig mennek az asszimilálódásban, míg azt fegyvernek látják az európaiakkal való versengésben. „Titkos“ irásuknak pedig, úgy hisszük, nem egyszer hasznát is vehetik.

A Bastille órája. A néhai Bastille-nak órája még ma is megvan s jelenleg egy saint-jenise-i gyáros tulajdona. Az óra a számlap kivételével, — amelyet a forradalom alatt több puskalövessel szétronsoltak, — teljesen ép és sértetlen. Az óra annak idején 3767 livresbe és 5 solba került, de ennek az aránylag igen magas árak ellenére is csak közepes alkotás, amely Quiket órás keze alól került ki. A harangokat Cheron Louis öntötte 1761-ben. A legnagyobb harang 125 kilogram súlyú. A legkisebb harangon első pillantásra érthetetlen felírás látszik, de figyelmesebben nézve a következőket olvashatni rajta: „E három harangot Cheron Louis udvari öntőmester a Bastille részére készítette az 1761. esztendőben.“ A harangok csinosan vannak díszítve. A Bastille lerombolása után eltűnt az óra. Végül mai tulajdonosának kezébe került aki a legutóbbi párisi kiállításon ki is állította, de ott alig tűnt fel valakinek.

Gvadányi József siremléke és Nyitra megye. A lapokban felmerült azon hír folytán, mely szerint gróf *Gvadányi Józsefnek*, a *Peleskei nótárius* szerzőjének sirhalmát egyáltalán semmiféle sirkő nem jelzi. *Mérey Lajos* volt orsz. képviselő, Nyitra megye közgyűléséhez a következő indítványt nyújtotta be:

„Mondja ki a tek. közgyűlés, hogy gróf *Gvadányi József* magyar író sirhalmára, a rohói temetőben, megfelelően díszes siremléket helyeztet. Ennek költségeit közadakozás útján szerzi be s önmaga 100 koronával járul hozzá. A gyűjtések eszközzésével, a siremlék beszerzésével és a felállítási ünnepély rendezésével egy 25 tagú bizottságot biz meg, mely a szenici *Műkedvelők köre*, mint az ügynek kezdeményezőjével együttesen jár el. A törvényhatósági közgyűlés a siremlék ünnepélyes felállításánál ugyanazon küldöttség által képviselteti magát.“

Nem kételkedünk abban, hogy Nyitra megye közgyűlése ezen hazafias indítványt egyhangulag teszi magáévá s így a jeles író sirhalmát méltó emlékkő fogja díszíteni.

Tóth Lőrincz és Péczely József emléke. A komáromi Múzeum Egyesület az ottani közönség támogatásával emléktáblával jelöli meg *Tóth Lőrincz* és *Péczely József*, nemzeti irodalmunk e jeleseinek szülőházát, akik mindketten ugyanazon házban, a református paplakban születtek. *Tóth Lőrincz*nek, a tavaly elhunyt kiváló tudósnek és költőnek, az Akadémia egyik megalapítójának, édes atya komáromi pap volt, ugyszintén *Péczely József* is, aki a múlt század elején fejtette ki történetirői működését. Az idősb *Péczely József*, a komáromi prédikátor, szintén előkelő helyet foglal el irodalmunkban, mint jeles műfordító és meseíró. A komáromi sajtó tekintélyes összeget gyűjtött az emléktábla céljaira, melyet ünnepélyesen avat fel a Múzeum Egyesület.

Kéziratot nem adunk vissza.

V. J. Ne csodálkozzék. Ilyen irányu és szellemű lap szerkesztése egészen más feladatokat ró az íróra, kivált ha lelkiismeretesen végzi a dolgát. A napi lapról, mely a születésük percében már meg is haló hírek tárháza, meg kell követelni a pontosságot a hírszolgálat mohó követelményei szerint. De a Cs. L. a mánál és holnapnál tovább is élni akar és hatni; ezért elébb való a szellem érintetlen, következetes biztosítása minden más érdeknél.

H. E. Nem közölhető. Ne bitangolja a költő nevet! A fűzfásip is lehet hangszer, de csak a libapásztor számára.

K. M. Ott lesz kellő időben.

Már. Nagyon kedves dolog. Májusban látni fogja.

TARTALOM: A színészet sülyedése: *Petur*. — Levél *Szabolcska Mihálynak*: *Gárdonyi Géza*. — Irodalmi körök: *Ujlaki Géza*. — Korzikából Szárdiniába: *gróf Vay Péter*. — Fonák világ: *Szabó Endre*. — A magyar ritmusról: *Albert József*. — Éjszakák, Tudom: *B. Büttner Lina*. — A császár keresztfia: *Malonyay Dezső*. — Emma dalok: *dr. Kapossy Lucian*. — *Mikó Lina*: *Vantsa György*. — Emlék: *Vértessy Gyula*. — Szerelem: *Szederkényi Anikó*. — Lement a nap: *Dombay Hugó*. — A deres meghalt: *Morvay Zoltán*. — *Ábrányi Emil* költeményei: *Petur*. — Nehéz percek: *Váradí Ilonka*. — Tövisék és virágok. — Költészet. — Tudomány. — Színház. — Irodalmi körök. — Debrecen. — Tarka hírek. — Ország-világ. — Levelezés.

Kiadó laptulajdonos: **MORVAY ZOLTÁN.**

NYOMTATTA A CSOKONAI-NYOMDA (RUZICSKA GYULA ÉS TÁRSA) DEBRECENBEN.

